

ANALİZ

EYLÜL 2017 SAYI: 216

2017 ALMANYA FEDERAL MECLİS SEÇİMLERİ SAĞ POPÜLİZMİN NORMALLEŞME TEHLİKESİ

M. ERKUT AYVAZ

2017 ALMANYA FEDERAL MECLİS SEÇİMLERİ SAĞ POPÜLİZMİN NORMALLEŞME TEHLİKESİ

M. ERKUT AYVAZ

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
ALMANYA SİYASİ SİSTEMİ VE FEDERAL MECLİS SEÇİM SÜRECİ	9
SİYASİ PARTİLERİN SÖYLEMLERİ VE SEÇİM PROGRAMLARINDA ÖNE ÇIKANLAR	14
ALMANYA'DAKİ TÜRK SEÇMENLER VE FEDERAL MECLİS SEÇİMLERİ	30
ANKETLERDEKİ SON DURUM VE MUHTEMEL KOALİSYON TAHMİNLERİ	32
SONUÇ	34

YAZAR HAKKINDA

M. ERKUT AYVAZ

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) siyaset bilimi ve kamu hukuku bölümlerinden 2011 yılında mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi siyaset bilimi master programında master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

2017 Fransa, Hollanda ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde gerçekleşen kritik seçimlerin ardından son olarak Almanya'da da önemli seçimlerin yapıldığı bir yıl olma özelliğini taşımaktadır. Bu bağlamda bilhassa Türkiye ile yaşadığı gerilimli ilişkiler ile gündeme gelen Almanya'da seçim sürecinde kendi iç kamuoyu açısından önem arz eden hususların yeterli derecede tartışılmadığına şahit olunmaktadır. Tıpkı diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İslam ve mülteci karşıtı parti ve söylemlerin öne çıkmaya başladığı Almanya'da da aşırı sağcı ve popülist Almanya için Alternatif (AfD) partisinin 24 Eylül'de Federal Meclise girmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa ırkçı ideolojiye sahip bir partinin Federal Mecliste temsil edilecek olması Almanya gibi tarihi geçmişe sahip bir ülke için oldukça düşündürücüdür.

Dördüncü kez şansölye olma hedefiyle yeniden adaylığını açıklayan Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) lideri Merkel'in ise seçim sürecinde rakip parti ve liderleriyle karşı karşıya gelmemek üzerine kurduğu stratejisi ciddi eleştirilere muhatap olmuştur. Ancak seçim kampanyalarının sönük bir şekilde sürdürülmesi ve Merkel'in bu konuda alternatifsiz olarak değerlendirilmesi kendisine muhtemelen yine bir federal seçim zaferi getirecektir. Diğer taraftan yabancı düşmanlığı, aşırı sağın dramatik yükselişi, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi Almanya'nın esas sorunlarının kapsamlı bir şekilde ele alınmadığı seçim sürecinde partilerin sıklıkla popülist söylemlere başvurduğu gözlemlenmekte ve bu bağlamda Türkiye aleyhtar politikalarla öne çıkmalarının uzun vadede aşırı sağın normalleşmesi ve güçlenmesine neden olacağı öngörülmekte-

**Çalışmada
Almanya Federal
Cumhuriyeti'nde
24 Eylül 2017
tarihinde ger-
çekleştirilecek
olan Federal
Meclis seçimleri
kapsamlı bir
şekilde analiz
edilecektir.**

GİRİŞ

Uzun bir süredir Türkiye ile yaşadığı gerilimli ilişkiler ile gündeme gelen Almanya için 2017 önemli bir seçim yılı olma özelliğini taşımaktadır. Geride bırakılan Cumhurbaşkanlığı seçiminin yanı sıra üç eyalet meclisi seçiminden başarı ile çıkan Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich Demokratische Union, CDU) 24 Eylül 2017 tarihinde gerçekleşecek olan Federal Meclis (*Bundestag*) seçimlerinden de Merkel liderliğinde galibiyetle çıkmayı hedeflemektedir. Seçim süreci boyunca Almanya'da öne çıkan altı siyasi partinin söylem ve programları her ne kadar kamuoyu tarafından derinlikli tartışılmadıysa da örneğin Türkiye ile ilişkilerin seçim malzemesi olarak tüm siyasi partiler tarafından ele alındığına şahit olunmuştur.

2013 Federal seçimlerine benzer bir durgunlukta sürdürülen bu yılki seçim kampanya-

ları esnasında ciddi anlamda vaatlerin tartışıldığı bir ortamın oluşmaması, seçim sonuçlarının şimdiden belli olduğu yorumlarına sebebiyet vermiştir. Ancak bu rehavet ortamı bilhassa aşırı sağcı, popülist ve yabancı karşıtı söylemleri ile 2013 yılındaki kuruluşundan bu yana 16 eyaletin 13 Meclisine girmeyi başaran Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland, AfD) partisinde olumlu bir beklentiye sebep olmaktadır. Partinin 24 Eylül'de Federal Meclise girmesine kesin gözüyle bakılırken Hristiyan Birlik partileri (CDU/CSU) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD) ardından üçüncü büyük parti olabilmesine dahi ihtimal verilmektedir. Bu bağlamda özellikle sağ tandanslı Alman seçmenin AfD'ye yönelmesini engellemek amacıyla büyük partilerin söylemlerinin popülist bir yöne evrildiği görülmektedir. Özellikle İslam, göç, uyum ve Türkiye ile ilişkiler bazında başvurulan bu söylem kısa vadeli seçim başarılarını getirirse de uzun vadede yapısal bir soruna dönüşme tehlikesi taşımaktadır.

Elinizdeki bu analizde Almanya Federal Cumhuriyeti'nde 24 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirilecek olan Federal Meclis seçimleriyle ilgili kapsamlı bilgilere yer verilecektir. Bu çerçevede öncelikle Almanya siyasi sistemi ve Federal Meclis seçimlerinin genel işleyişine değindikten sonra seçim sürecinde hangi konuların kamuoyu nezdinde öne çıktığı ve bilhassa iki büyük siyasi partinin hangi pozisyonu temsil ettikleri detaylı bir şekilde değerlendirilecektir. Bununla beraber genel olarak Almanya siyasetinin popülist bir yöne kaydığı ve aşırı sağın fikirlerinin normalleşmesi de ele alınacaktır. Çalışmada ayrıca kapsamlı olarak siyasi partilerin söylem ve seçim programları irdelendikten sonra Almanya'daki Türklerin Federal Meclis seçimlerine yönelik yaklaşımlarına değinilecektir. Son olarak ise mevcut kamuoyu anket sonuçları baz alınarak partilerin seçim sonrası olası koalisyon senaryolarına işaret edilecektir.

ALMANYA SİYASİ SİSTEMİ VE FEDERAL MECLİS SEÇİM SÜRECİ

Almanya Siyasi Sistemi

1949'da kurulan Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın 20. maddesi, Almanya'yı demokratik ve sosyal bir federal devlet olarak tanımlamaktadır. Federal bazda öne çıkan anayasal organlar federal meclis (Bundestag), federal konsey (Bundesrat), federal cumhurbaşkanı (Bundespräsident), federal hükümet (Bundesregierung) ve Anayasa Mahkemesidir. Federal meclis içinden çıkan ve başında şansölyenin bulunduğu federal hükümetin yanı sıra fren ve denge mekanizması bağlamında yasama içerisinde eyalet hükümetlerinden gelen üyelerden müteşekkil federal konsey (Bundesrat) ve yargı içerisinde Federal Anayasa Mahkemesi (Bundesverfassungsgericht) yer almaktadır.

Geleneksel parlamenter hükümet sistemlerinde olduğu gibi Almanya'da da çift başlı bir yürütme erki mevcuttur. Buna göre federal cumhurbaşkanı yürütme erki içerisinde sorumsuz tarafı temsil edip daha çok sembolik işlevi olan yetkilere sahipken federal meclisteki çoğunluk dengesine göre kurulan federal hükümet buna uygun hareket etmektedir. Zira aksi bir durumda federal hükümet bir federal meclis çoğunluğu tarafından görevden alınabilmektedir.¹ Bu yetki federal meclisin oldukça önemli bir konuma sahip olduğunun da göstergesidir. Örneğin hükümetin başı olan şansölyeyi “yapıcı güvensizlik oyu” (*Konstruktives Misstrauensvotum*) ile devirebilme yetkisi bulunan federal meclis bu yetkinin geçerliliği için federal meclis milletvekillerinin çoğunluğunun görevdeki şansölye aleyhinde oy kullanmaları gerekmektedir. Ancak buna ek

olarak yeni bir şansölye seçiminin de eş zamanlı olarak gerçekleştirilmesi anayasal bir şarttır. Bu zor olasılıkların gerçekleşmesi ise daha çok bir koalisyon ortağının geri çekilmesiyle mümkün olabilmektedir. Nitekim Almanya siyasi tarihinde yapıcı güvensizlik oylaması yalnızca iki kez gerçekleşmiştir (1972 ve 1982).² Diğer taraftan hükümetin başı olan federal şansölye –ki seçimleri müteakip kendisinin Meclis çoğunluğu tarafından seçilmesi söz konusudur– oldukça güçlü bir kurumsal konuma sahiptir. Bu yönüyle denilebilir ki –koalisyon anlaşmasına da bağlı kalınarak– Alman siyasetini yönlendiren kişiler bizzat şansölyelerdir. Hatta medya ve literatürde Alman demokrasisine yönelik “şansölye demokrasisi” (*kanzlerdemokratie*) tanımlaması tercih edilmektedir.³

Almanya Federal Meclisi Seçim Sistemi

Federal meclis Bundestag Almanya siyasi sisteminde federasyonun doğrudan halk tarafından seçilen tek anayasal organı olma özelliğini taşımaktadır. Karmaşık bir seçim sisteminin mevcut olduğu Almanya'da 598 üyeli Federal Meclis seçimleri dört yılda bir gerçekleşirken şansölyenin seçimi doğrudan halkoyu ile gerçekleştirilmemektedir. “Kişiselleştirilmiş nispi sistem” olarak tanımlanan bu seçim sisteminde 18 yaş üstü ve Alman vatandaşlığına sahip her seçmene iki oy kullanma hakkı verilmektedir. İlk oy seçim bölgesindeki bir milletvekili adayına (çoğunluk sistemi) ve ikinci oy ise eyaletteki parti listelerine (nispi sistem) verilmektedir. İlk oyda geçerli olan çoğunluk sistemine göre Almanya 299 seçim bölgesine ayrılmıştır. Bu bölgelerde en fazla oyu alan adaylar –ki bu adayların parti üyesi olmaları gerekmektedir– federal meclis milletvekili seçilmektedir. İkinci oyda geçerli

1. Hüdayi Şencan, Halit Tunçkaşık, Kadir Candan, Kasım Erdem, Meltem Doğan, Mehmet Solak ve Murat Bilgin, *Koalisyon Kültürüne Dayalı Bir Parlamenter Sistem Örneği: Almanya Federal Cumhuriyeti*, (TBMM Yayınları, Ankara: 2015) içinde: ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem*, (TBMM Araştırma Merkezi, Ankara: 2015), s. 39.

2. “Olgular Federal Meclis'e Bir Bakış”, Almanya Federal Meclisi Halkla İlişkiler Bölümü, (Temmuz 2014), s. 10, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80140600.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

3. “Kanzlerdemokratie”, bpb.de, www.bpb.de/nachschlagen/lexika/das-junge-politik-lexikon/161279/kanzlerdemokratie, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

olan sistem nispi seçim sistemidir ve burada diğer 299 milletvekillikleri belirlenmektedir. Bu doğrultuda kullanılan ikinci oylar parti listelerine göre verilirken ülke çapında geçerli olan yüzde 5 seçim barajı uygulanmaktadır. Diğer taraftan Federal Meclis seçimlerine katılan bir siyasi parti yüzde 5 barajını aşmasa dahi seçim bölgesinde birinci oylarla kazanılan doğrudan milletvekilliğini koruyabilmektedir. Bununla birlikte eğer bir parti üç doğrudan milletvekilliği kazandığı takdirde ise partinin yüzde 5'lik seçim barajını aşma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Böylelikle 598 milletvekilinden oluşan federal meclisin yarısı (299) eyalet listeleri diğer yarısı (299) da doğrudan dar bölge seçim yoluyla seçilenlere dağıtılmaktadır.⁴ Diğer yandan Almanya seçim sistemine has bir durum olan örneğin mevcut –18. dönem– Federal Meclisin 631 milletvekili sayısına ulaşması –son olarak sayısı 33'ü bulan– “ek milletvekilliği” ile açıklanmaktadır.⁵

Federal Meclis Seçimlerinde Partiler ve Aday Profilleri

24 Eylül 2017 tarihindeki Federal Meclis seçimlerine 42 parti katılmaktadır. Bunlardan sadece 34'ü ilgili eyaletlerde parti listeleri ve seçim bölgelerinde temsil edilirken, 8 parti yalnızca dar bölge seçimlerinde (birinci oy için) aday belirlemiştir. Başta mevcut Federal Mecliste temsil edilen CDU/CSU, SPD, Sol Parti (Die Linke) ve Yeşiller'in (Bündnis90/Die Grünen) yanı sıra

4. “Olgular Federal Meclis'e Bir Bakış”, s. 31-32.

5. Ek milletvekilliği ile ilgili bkz. Hüdai Şencan vd., *Koalisyon Kültürüne Dayalı Bir Parlamenter Sistem Örneği*, s. 50: “Bir parti, bir eyalet içerisinde ikinci oylarla çıkardığı milletvekilinden daha fazlasını ilgili eyalette doğrudan milletvekilli ile kazanmışsa ek milletvekilliği durumu ortaya çıkar. Bir örnek ile somutlaştırmak gerekirse; bir parti bir eyalette ikinci oylarla listesinden 15 vekillik kazanmasına karşın ilgili eyaletten birinci oylarla 17 milletvekili kazanması durumunda 17 milletvekili aday seçilmiş olur ve böylece yasal toplam sayı olan 598 aşılmış olur. Ek milletvekilliğinin ortaya çıkmasının nedenlerinden biri seçmenin birinci ve ikinci oylarını verirken farklı partileri tercih etmesidir. Bu durumun ortaya koyduğu adaletsizliği dengelemek amacıyla 2013 seçimlerinde ayrıca ‘denkleştirici milletvekilliği’ (*ausgleichsmandat, compensatory mandate*) seçim sistemine dahil edilmiştir.”

2013 seçimlerinde yüzde 5 barajını aşamayarak Meclis dışı kalan Hür Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei, FDP) de katılmaktadır. Bununla birlikte 2013 yılında kurulan AfD'nin de 2017 sonbaharında gerçekleşecek olan seçimlere katılımı onaylanmıştır. Toplam milletvekili aday sayısı 4 bin 828 olmakla birlikte bunların yüzde 29'unu kadınlar temsil etmektedir. Adayların bir kısmı yalnızca parti listelerinde veya seçim bölgesinde yer alırken bazı adaylar ise hem seçim bölgesi hem de partilerin eyalet listelerinde yer bulmuştur. Adayların ortalama yaş oranı ise 46,9'dur. Brandenburg eyaletinde bir dar bölge adayı olan 18 yaşındaki en genç adaya karşılık 89 yaşındaki en yaşlı aday ise bir partinin Bavaya listesinden aday gösterilmiştir.⁶

Seçim Sürecinde Öne Çıkan Konular ve Popülizme Kayış

2017 yılı Almanya siyaseti için önemli bir “seçimler yılı” olarak kabul edilmektedir. İlk seçim 12 Şubat 2017 tarihinde federal kongre (*Bundesversammlung*) tarafından yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi olmuştur. Bu seçimi müteakip Kuzey-Ren Vestfalya, Schleswig-Holstein ve Saarland eyaletlerinde eyalet meclisi seçimleri gerçekleştirilmiştir. Eyalet seçimlerinin üçünde de birinci parti olan CDU'nun elde ettiği başarı ile federal meclis seçimlerine daha motive olmuş bir şekilde hazırlanan Hristiyan Birlik partileri (CDU/CSU) muhtemel bir seçim galibiyeti sonrası CDU genel başkanı Angela Merkel'i dördüncü kez Almanya şansölyeliğine getirmeyi hedeflemektedir.⁷ Merkel'in başında bulunduğu mevcut “büyük koalisyon hükümeti”nin ortağı SPD'nin 2017 şansölye adayı ise yılın ilk aylarında değişmiştir. Şansölye adayı olması beklenen SPD'li Frank-Wal-

6. “Sonderheft: Die Wahlbewerber für die Wahl zum 19. Deutschen Bundestag 2017, Verkürzte Fassung”, (Ağustos 2017), https://bundeswahlleiter.de/dam/jcr/f44145b0-99b6-4e87-bec9-b8c7dd4aa79a/btw17_sonderheft_online.pdf, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2017).

7. M. Erkut Ayvaz, “Şansölye Devleti’ Almanya”, *Yeni Şafak*, 18 Ocak 2017.

ter Steinmeier'in sürpriz bir şekilde cumhurbaşkanlığına adaylığını koymasına üzerine eski Avrupa Parlamentosu başkanı Martin Schulz SPD'nin şansölye adayı ve daha sonra partinin de genel başkanı olmuştur. CDU/CSU ve SPD'nin yanı sıra Eylül ayında Federal Meclise girmesine kesin gözüyle bakılan diğer partiler ise mevcut Meclis dağılımında grubu bulunan Yeşiller ve Sol Parti ile şimdilik Meclis dışında olan FDP ve AfD'dir.

Seçim süreci boyunca CDU/CSU ve SPD haricinde Alman kamuoyunda gündeme gelen bazı siyasetçiler olmuş olsa da genel olarak bakıldığında belli başlı bazı konuların bilhassa medyada öne çıktığı tespit edilmektedir. Bu bağlamda partilerin hepsinin üzerinde durduğu ve sıklıkla söyleselleştirdiği konuların başında Almanya'nın iç ve dış güvenliği, "İslamcı terörizm" tehlikesi, emekliler ve sosyal adalet ile ilgili eksiklikler, AB'nin geleceği, dış politika, Almanya'da İslam, göçmenlerin uyum süreci, Türkiye ile ilişkiler ve mülteci sorunu gelmektedir. Bu konuların Almanya toplumunun oy tercihi bağlamında önem arz etmesinin temel sebeplerinden biri kuşkusuz 61,5 milyonluk seçmenin demografik yapısı ile ilgilidir. Buna göre 50-59 yaş aralığındaki seçmen sayısı 12,3 milyon, 60-69 yaş aralığındaki seçmen sayısı 9,5 milyon ve 70 yaş üstü seçmen sayısı ise 12,7 milyona tekabül etmektedir. Böylelikle Almanya'da toplamda 50 yaş üstü seçmenlerin sayısı yüzde 56,1 gibi ciddi bir oranı temsil etmektedir.⁸ Benzer bir durum uyum, İslam ve Türkiye gibi eski jenerasyonun daha sağcı refleksler gösterdiği konularda da geçerliliğini korumaktadır. Bu sebeple neredeyse tüm partilerin –bazıları sadece belli anlarda bu yönde davransa da– sağcı ve hatta popülist söylemlere başvurarak bir oy mobilizasyonunu hedeflediği söylenebilir. Bu tür "popüler" konuların dışında her ne kadar

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı, Rusya, ABD, ekonomi ve eğitim politikaları gibi önemli politikalar da seçim programlarında yer bulmuşsa da ağırlıklı olarak medyaya ve partilerin temel söylemlerine pek fazla yansımamıştır.

Diğer yandan bazı spesifik konuların özellikle ele alınması kuşkusuz son yıllarda Avrupa'da artan terör saldırılarının Almanya'ya da sıçraması ve Berlin'in mülteci krizi karşısında vermekte olduğu sınav ile irtibatlandırılmaktadır. Terör tehlikesinin üzerinde durması ve mülteci karşıtı tutumu nedeniyle özellikle aşırı sağcı AfD'nin popülist ve ırkçı söylemlerinin bazı seçmenlerde teveccühle karşılanması diğer partileri de aşırı sağa kayan seçmeni kaybetmeme telaşına düşürmüştür. Böylelikle Almanya'daki Türk ve Müslümanları da ilgilendiren örneğin çifte vatandaşlık, uyum, İslam ve Türkiye ile ilişkiler konuları da sıklıkla seçmen tabanını mobilize etme aracı olarak kullanılmış ve rasyonaliteden uzak söylemler ile ele alınmıştır.

24 Eylül 2017 tarihindeki Federal Meclis seçimlerine 42 parti katılmaktadır. Bunlardan sadece 34'ü ilgili eyaletlerde parti listeleri ve seçim bölgelerinde temsil edilirken 8 parti yalnızca dar bölge seçimlerinde aday belirlemiştir.

Ancak tüm bunların yanı sıra özellikle altı çizilmesi gereken husus 2017 Federal seçim sürecinde seçim kampanyalarının genel olarak sönük geçmesidir. Her ne kadar CDU ve CSU'lu kurumların parti teşkilatlarına yönelik federal seçimlerin henüz kazanılmadığını, dolayısıyla rakip partilerin düşük performansı ve anket sonuçlarına bakarak teşkilatların rehavete kapılmaması yönünde uyarıları olsa da kamuoyu nezdinde Hristiyan Birlik partilerinin seçimleri şimdiden kazandığı söylemi hakimdir. Bu kabulleniş du-

8. Brigitte Gisart, "Grundlagen und Daten Der Wahl zum 19. Deutschen Bundestag am 24. September 2017", *Statistisches Bundesamt/WISTA*, Sayı: 4, (2017), s. 46.

rumu bilhassa Martin Schulz'un SPD'nin yeni genel başkanı olduğu dönemde partisinin anketlerde yakaladığı yükseliş trendine⁹ rağmen kısa bir süre sonra yeniden gerilemesiyle¹⁰ daha da belirginleşmiştir.

Bir diğer husus ise çoğu siyasi partinin görkemli ve hikayesi olan bir seçim kampanyası yürütmemesi ile ilgilidir. Partilerin neredeyse aktif bir kampanya yürütmüyor olmasının yanı sıra popülist tandanslı konuların ağırlıklı olarak gündeme gelmesi ve mevcut hükümetin politikalarına yönelik ciddi alternatiflerin sunulmaması¹¹ Alman kamuoyunda da kısmi eleştirilere sebep olmuştur. Benzer şekilde seçim sonrası koalisyon ortaklarının kimlerden müteşekkil olacağına ilişkin dahi ciddi bir tartışmanın yapılmadığı eleştirileri de getirilmektedir.¹²

CDU ve Merkel'in etkili bir seçim kampanyası yürütmemesi, Martin Schulz liderliğindeki SPD'nin CDU'ya alternatif politikalar sunmaması ve bu sebeple seçmen nezdinde bir heyecana sebebiyet vermemesi ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda her ne kadar SPD lideri Schulz bilhassa Almanya'nın ABD Başkanı Trump ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik ne gibi yeni politikalar uygulayacağı veya şansölye seçilirse ABD'nin nükleer savaş başlıklarının Almanya'dan geri çekilmesi için çalışacağı yönünde keskin vaatlerde bulunduysa da¹³ seçim sürecinde ciddi bir hareketliliğe sebep olamamıştır. Aynı şekilde Merkel'in mülteci meselesine ilişkin iç kamuoyunda tartışmalı ancak en nihayetinde somut

pozisyonuna karşılık CDU'ya alternatif olması beklenen SPD'nin bu husustaki muğlak yaklaşımları¹⁴ ve üstüne üstlük Merkel'i mülteci konusunu seçim sürecinde ele almaktan kaçmama yönelik uyarması¹⁵ kamuoyu tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır.

Merkel'in birçok kez eleştirildiği hususların başında rakiplerini ve bilhassa SPD lideri Schulz'u seçim kampanyası süresince adeta muhatap almaması, içerik bazında siyasi polemiklere girmemesi ve bu yönüyle de seçim sürecinin adeta sönük bir şekilde sürdürülmesini sağlaması gelmektedir. Her ne kadar Merkel bu eleştirileri kabul etmese de¹⁶ bu tercih Merkel tarzı siyasetin geçmişten bu yana süregelen devamlılığının en belirgin işaretlerinden biridir. Pragmatik bir siyasi anlayışın Almanya siyasetinde farklı konular karşısında uygulanışı ve bu yönde rakip siyasetçilerin Almanya toplumu nezdinde tecrübesiz addedilmesi ve bununla birlikte kamuoyunda "güven" unsurunun Merkel tarafından bilinçli bir şekilde işlenmesi bu siyaset tarzının "başarı"sını sürdürülebilir kılmaktadır.¹⁷ Esasen Merkel'in pragmatik siyasi tercihlerine geçmişte de sıklıkla rastlanmıştır. Örneğin ani bir kararla zorunlu askerliği 2011 yılında kaldırması, Japonya'daki nükleer felaket sonrası yine ani bir kararla uzun vadede Almanya'daki nükleer santrallerin kapatılmasını kararlaştırması, henüz bir mülteci politikasının çerçevesi bile mevcut değilken 2015'te mültecilerin Almanya'ya gelmesine yeşil ışık yakması ve mevcut seçim sürecinde rakip partilerin "koalisyon şartı" olarak ileri sürdükleri "herkese evlenme hakkı" dayatmasını ortadan kaldırmak düşüncesiyle bunun yasalaştırılmasına –kendisinin

9. "Almanya Seçimleri: Schulz'un Yükselişi Merkel'i Kaygılandırdı", euronews.com Türkçe, 27 Şubat 2017, <http://tr.euronews.com/2017/02/27/almanya-secimleri-schulz-u-yukselisi-merkel-i-kaygilandirdi>, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

10. "Nach NRW-Wahl SPD und Schulz Weiter im Abwärtstrend", *FAZ*, 19 Mayıs 2017.

11. Heribert Prantl, "Der Wahlkampf beginnt erst am 25. September", *Süddeutsche Zeitung*, 8 Ağustos 2017.

12. Christoph Käppeler, "Kommentar zum Wahlkampf 2017. Ödes Schland", *hr-inofradio.de*, 11 Ağustos 2017.

13. "Gabriel'den Schulz'a 'ABD Desteği': Almanya'daki Nükleer Silahlardan Kurtulmalıyız", *Sputnik Türkiye*, 30 Ağustos 2017.

14. Thomas Pany, "Der Schläfrige Wahlkampf in Zeiten Harter Debatten", *heise.de*, 25 Ağustos 2017.

15. "Merkel will Flüchtlingsthema im Wahlkampf Raum Geben", *Frankfurter Rundschau*, 11 Ağustos 2017.

16. Issio Ehrich, "Wahlkampf ohne Kontroverse: Das ist Merkels Definition von 'Spannend'", *n-tv.de*, 29 Ağustos 2017.

17. Christopher Ziedler, "Kanzlerin Angela Merkel: Die Ruhige Hand als Erfolgsrezept", *Stuttgarter Nachrichten*, 15 Mayıs 2017.

bizzat karşı olmasına rağmen– yeşil ışık yakması¹⁸ sıralanabilir. Ancak bu pragmatik tercihlerin artık yapısal bir hale gelmiş olması ve bu yönüyle siyaset kurumuna uzun vadede ciddi bir zarar verdiği eleştirileri de hem iç¹⁹ hem de dış kamuoyu tarafından dillendirilmektedir.²⁰

CDU liderinin televizyon ekranlarındaki tartışmaları da tercih etmemesi bu siyaset tarzının bir diğer yansımasıdır. Son olarak 3 Eylül Pazar akşamı gerçekleşen Merkel ve Schulz arasındaki TV düellosu da buna dair iyi bir örnek olmuş, Merkel’in tercihi sebebiyle yalnızca 95 dakikalık bir yayın ile sınırlı kalmıştır. Düello esnasında emeklilik konusuna kısaca değinilmesi haricinde seçmenlerin gündelik beklentilerine doğrudan temas eden neredeyse hiçbir konu kapsamlı bir şekilde ele alınmazken, tartışmaya açılan önemli konulara ise ağırlıklı olarak yüzeysel bir şekilde değinilmiştir. Bu haval kırıklığının yanı sıra Türkiye ile ilişkilerin geleceğine yönelik söylemler Martin Schulz’un da etkisiyle popülist bir bazda ele alınmıştır. Şansölye olduğu takdirde Türkiye ile yürütülen AB müzakerelerini sonlandıracağını ifade eden Schulz, Ankara’ya üyelik müzakereleri çerçevesinde ödenen mali yardımların da dondurulması gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık Merkel’in yaklaşımı da her ne kadar daha pragmatist bir eğilimde olsa da Schulz’un söylemi sebebiyle benzer bir popülist yöne kaymıştır. Nitekim Türkiye’ye yönelik yaptırımlar bağlamında Gümrük Birliği’nin güncellenmesini kesinlikle onaylamadığını vurgulayan Merkel, AB üyelik görüşmelerinin şu anda zaten devam etmediği ve Türkiye ile müzakerelerin ise ancak AB üyelerinin onayıyla sona erdirilebileceğine işaret etmiştir. Sözlerini ayrıca Türkiye’ye yapı-

lan mali yardımların dondurulmasından yana olduğunu ifade ederek sürdüren Merkel bunun ise “çok iyi düşünülmesi gereken bir adım” olduğunu belirtmiştir. Son olarak diyalogdan yana olduğunu belirterek, “Kapıyı kapatan biz mi olacağız yoksa Türkiye mi olacak, bunu göreceğiz” ifadelerini kullanan Merkel Türkiye ile yapılan mülteci anlaşmasını ise savunmuştur.²¹ Genel olarak ise Şansölye Merkel SPD lideri ve siyasi tecrübesi kısıtlı olan Martin Schulz’a nazaran daha stratejik davranmıştır.²² Bu tartışmaların yukarıda vurgulanmaya çalışıldığı üzere Bundestag seçimlerine yönelik bariz popülist söylemler olduğunu iki liderin açıklamalarını müteakip bazı AB liderlerinden gelen tepkiler doğrulamıştır. Nitekim Türkiye ile ilişkilerin “stratejik” öneminin seçim dönemine kurban edilmemesi gerektiğini hatırlatan bazı AB liderleri Almanya’nın yanında saf tutmamıştır.²³

TV düellosu esnasında popülist meyilli ve içerik olarak yüzeysel bir şekilde tartışılan konular öne çıkmıştır. Bunların başında şüphesiz Türkiye’nin hedef alındığı ve her iki liderin son derece sert bir söylem ile suçlamalar yönelttiği konu gelmektedir. Bunun dışında özellikle Schulz’un mülteciler meselesi üzerinden Merkel’i eleştirmesi oy odaklı hedef kitlesinin sağcı popülistler olduğu tezini de güçlendirmiştir. Tartışmaya açılmayan önemli hususlar ise başlıca eğitim, Alman ordusunun konumu, NATO, askeri harcamalar, güvenlik politikası, savunma ihracatları, enerji politikası, dijitalleşme, avronun geleceği, çevrenin korunması, şehirlerdeki konut eksikliği, girişimciliğin desteklenmesi ve bürokrasiye dair önem arz eden konulardır. Esasen bu konuların tüm seçim kampanyası boyunca da öne çıkarılmayarak daha çok popülist ve yüzeysel konuların gündemde yer bulduğu bir gerçektir.

18. “Merkel’den Eşcinsel Evliliklere Yeşil Işık”, Deutsche Welle Türkiye, 27 Haziran 2017.

19. Dirk Kurbjuweit, “Warum Angela Merkels Regierungsstil Skandalös ist”, *Der Spiegel*, Sayı: 27, (2017).

20. Cameron Abadi, “The Forever Chancellor”, *Foreign Policy*, 9 Mayıs 2017; Paul Hockenos, “Angela Merkel is Hurting German Democracy”, *Foreign Policy*, 7 Ağustos 2017.

21. Yves Bellinghausen, “Schulz Überrascht SPD Mit Hartem Türkei-Kurs”, *FAZ*, 4 Eylül 2017.

22. Burhanettin Duran, “Kapıyı Erdoğan’a Kapatılmak”, *Sabah*, 5 Eylül 2017.

23. “Berlin mit Türkei-Plänen in der EU Isoliert”, *SZ*, 7 Eylül 2017.

SİYASİ PARTİLERİN SÖYLEMLERİ VE SEÇİM PROGRAMLARINDA ÖNE ÇIKANLAR

24 Eylül 2017'de gerçekleşecek olan 19. dönem Federal Meclis seçimlerine toplamda 42 siyasi parti katılacaktır. Birçok partinin yaz ayları öncesinde kamuoyu ile paylaştığı seçim programlarında (*Wahlprogramm*) ülkedeki gelecek tasavvurlarına ilişkin kapsamlı bilgiler yer almaktadır. Analizin bu bölümünde Federal Meclis'e girmesi kuvvetle muhtemel olan altı siyasi partinin temel söylemleri ve seçim programlarında öne çıkan konular ele alınacaktır.

Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) ve Hristiyan Sosyal Birliği (CSU)

Hristiyan değerleri ile serbest piyasa eğilimi üzerine kurulan Hristiyan Birlik partileri (CDU ve yalnızca Bavyera'da temsil edilen CSU) 68 yıllık Almanya tarihinde 48 yıllık bir süre boyunca federal şansölyeleri çıkarmıştır. 1982-1998 yıllarında Almanya şansölyesi olan CDU'lu Helmut Kohl'un kurduğu son hükümetin 1998'de sona ermesinin ardından Hristiyan Birlik partileri 2005 yılına kadar federal bazda ana muhalefet görevini üstlenmiştir. 2005'te Federal Meclis seçimlerinden CDU lideri Angela Merkel öncülüğünde zaferle çıkan CDU/CSU, Merkel liderliğinde Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ile "büyük koalisyon" hükümeti kurmuştur. Dört yıl sonra gerçekleşen bir sonraki seçimlerin ardından ise CDU/CSU elde ettiği zafer sonrası bu defa FDP ile bir koalisyon hükümeti kurmuştur. 2013'teki son seçim galibiyetinin akabinde ise sosyal demokratlar ile yine "büyük koalisyon"a razı olunmuştur. Merkel'in federal bazda genel başkanı olduğu CDU 2017 yılında gerçekleşen üç eyalet seçimlerini kazanmışsa da parti bu yılın Şubat ayında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminde SPD'nin adayı Frank-

Walter Steinmeier'i desteklemiştir. Bu yaklaşım 24 Eylül'de gerçekleşecek olan federal seçimlerin ardından yeni bir büyük koalisyon ile karşı karşıya kalınabileceği spekülasyonlarına sebebiyet vermişse de SPD'li bir siyasetçinin Cumhurbaşkanlığı seçiminde destekleniyor olması Almanya siyasetinin dinamikleri ile uyumlu bir şekilde olağan karşılanmalıdır.

3 Temmuz 2017'de ortak seçim programını kamuoyu ile paylaşan Hristiyan Birlik partilerinin liderleri Merkel ve Seehofer²⁴ yakın geçmişte yaşanan görüş ayrılıklarının aksine bir uzlaşma gayreti ve görüntüsü ile dikkat çekmiştir. Şansölye Merkel'in "Almanya için gelecek projemizin adı: Herkes için refah ve güvenlik" sözleri ile tanıttığı programın hazırlanış aşamasında da karşılıklı güvenin esas alındığı ve ayrıştırmak yerine birleştirmenin öne çıkarılmaya çalışıldığı her iki lider tarafından dile getirilmiştir. Verilmeye çalışılan söz konusu birlik ve beraberlik görüntüsünün ardında kuşkusuz 2015 sonbaharındaki mülteci krizine yönelik Seehofer ve Merkel'in görüş ayrılıkları yatmaktadır.

Geçmiş yıllarda vuku bulan ve Almanya'ya gelen sığınmacılara üst sınır getirilmesi kaynaklı tartışma konusu ortak seçim programında ise yer almamıştır. Daha sonraki açıklamalarda da görüldüğü üzere Merkel'in sığınmacı sayısına ilişkin bir kotayı doğru bulmadığını açıklamasına karşılık CSU'nun pozisyonu beklenmekteydi. Ancak Ağustos ortasında Seehofer'in 2015 yılındaki şartların şu an için geçerli olmadığı ve bu sebeple "bir üst sınırın gerekli olmadığı" yönündeki son açıklamaları, Hristiyan Birlik partilerinin bu konudaki mutabakatının da netleşmesini sağlamıştır.²⁵

24. CSU'ya da federal bazda bazı bakanlıklar verilmektedir. CSU'nun genel başkanı Seehofer olmasına rağmen kendisi Bavyera başbakanıdır ancak partisinin federal bazdaki liste başı adayı Joachim Herrmann'dir. CDU/CSU'nun kuracağı olası bir hükümette CSU'ya başta federal işleri bakanlığının verileceği tahmin edilmektedir.

25. "Horst Seehofer Nennt Obergrenze für Flüchtlinge nicht Mehr Ausdrücklich als Koalitionsbedingung", Spiegel Online, 20 Ağustos 2017.

Ancak şu bir gerçek ki Almanya'ya gelen mülteci sayısının uzun vadede düşük tutulmasının hedeflenmesinin yanı sıra "Almanya'ya uyum sağlamayı reddeden ve mevcut yasaları suistimal eden" mültecilerin oturma izinlerinin iptali ve benzeri tedbirlerin alınmasına ağırlık verileceği görülmektedir. Uluslararası kuruluşlar ile birlikte mültecilerin ana vatanlarındaki yaşam şartlarının iyileştirilmesi hedefi de seçim programında yer almaktadır.

Kamuoyu ile paylaşılan 76 sayfalık "İyi ve Yaşamayı İstedığımız/Memnuniyetle Yaşadığımız bir Almanya için" başlıklı seçim programı iş ve sosyal alan, uyum ve iltica, güvenlik, AB ve dış politika, vergilendirme, finansal hususlar ve eğitim gibi konuları ele almaktadır.²⁶ Bu bağlamda öne çıkan hususlar refah seviyesinin artırılmasının yanı sıra iç güvenlik politikalarına ağırlık verilmesi hedefleri olmuştur.²⁷ Örneğin ailelere daha fazla kolaylıkların sunulması, yatırım harcamalarının artırılması, gelir vergisinde yıllık 15 milyar avro düşüşün sağlanması, emniyet, itfaiye ve kalkınma yardımlarına ayrılan miktarın ise artırılmasına seçim programında yer verilmiştir. Benzer bir hedef işsizlik sayısının azaltılmasına ilişkin olmuştur. Bu bağlamda 2,5 milyon sayısına ulaşan ve yüzde 5,5'e tekabül eden işsizlik oranlarını 2025 yılına kadar yarı yarıya azaltma hedefi programda yer bulmuştur.²⁸ Ancak bu oranın "ekonomik mucize" döneminin istihdam düzeyleri olarak tanımlanan 1970'li yılların ortalarından bu yana Almanya'da yaşanmadığını da belirtmek gerekir.²⁹

26. "Bundestagswahl 2017. Wahlprogramm der CDU/CSU", Landeszentrale für Politische Bildung BW, http://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm_cdu_btwahl2017.html, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

27. "CDU-Wahlprogramm: Solidaritätszuschlag Runter Polizeistellen Rauf", *shz.de*, 29 Ağustos 2017.

28. "Hristiyan Birlik'in Seçim Programı: Daha Fazla Polis Daha Az Vergi", *Deutsche Welle Türkçe*, 3 Temmuz 2017.

29. "Merkel Seçim Programını Açıkladı", *Hürriyet*, 3 Temmuz 2017.

Güvenlik

İç güvenlik konusuna da hem seçim sürecindeki söylemler hem de seçim programı ile ağırlık veren CDU/CSU, eyaletlere yönelik federal ölçekte verilen desteğin artırılması ve ek olarak Almanya genelinde 15 bin yeni polis kadrosunun daha açılmasını programda belirtmiştir. Bununla birlikte eyalet emniyet teşkilatlarındaki bilgi bankaları arasındaki ağın daha da güçlendirilmesi hedeflenirken, başta Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maizière olmak üzere çeşitli vesilelerle Almanya'daki iç güvenlik hususlarına ve alınması gereken yeni yasal tedbirlere ilişkin vurgular yapılmaktadır.³⁰

Hristiyan değerleri ile serbest piyasa eğilimi üzerine kurulan Hristiyan Birlik partileri (CDU ve CSU) 68 yıllık Almanya tarihinde 48 yıllık bir süre boyunca federal şansölyeleri çıkarmıştır.

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

Dış politika bağlamında izolasyon odaklı ve korumacı bir yaklaşıma karşı olunduğu vurgulanırken AB'ye ve bilhassa Almanya-Fransa dostluğuna –ki programda "Almanya ve Fransa AB'nin motorudur" ifadesi tercih edilmektedir– önem atfedilmekte ve ilişkilerin özellikle güvenlik ekseninde geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Rusya'nın Ukrayna politikası da programda eleştirilirken ABD konusunda Merkel'in Mayıs sonunda dile getirdiği ve Almanya'nın ABD politikasındaki bir kopuşu temsil ettiği ileri sürülen "Başkalarına tamamen güvendiğimiz zamanlar artık bir parça geride kaldı" sözlerine seçim programında da –referans verilmeksizin– yer verilmiştir.³¹ Ancak alenen ABD ile olası bir yol

30. "Union Wirbt für den Starken Staat", *Zeit Online*, 1 Eylül 2017.

31. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 55, <https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1s>, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

ayırımının söyleselleştirilmesi yerine Trump hükümetinin dış politika konusunda birçok hususu henüz netleştirmedığı söylemi tercih edilmiştir.

Diğer taraftan Hristiyan Demokrat partileri geçmişten bu yana Türkiye'nin kültürel olarak Avrupa'ya ait olmadığı tezini savunmakta ve bu sebeple Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine karşı çıkmaktadır. Merkel'in yıllar önce "imtiyazlı ortaklık" söylemi bunun en belirgin yansımasıdır. Ancak bu net pozisyona rağmen parti hem taktik söylemleri hem de son olarak seçim programında görüldüğü üzere Türkiye'nin AB'ye üye olamayacağını "gerekli şartları yerine getirmedikten dolayı" sözleriyle gerekçelendirmektedir. Bu taktiksel söylemin tercih edilmesinin yanı sıra Türkiye ile ilişkilerin önemsendiğinin altı çizilerek AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin derinleşmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Zira yakın ve özel bir iş birliğinin hem Türkiye'deki insanlara hem de AB toplumuna fayda sağlayacağı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra kamuoyunda sıklıkla eleştiri konusu olmasına rağmen Almanya öncülüğünde hayata geçirilmiş olan AB-Türkiye mültecisi geri kabul antlaşmasına benzer çalışmaların Afrika ülkeleri ile de yapılması gerektiği programda yer almıştır.³² Bir önceki bölümde de işaret edildiği üzere 3 Eylül tarihinde gerçekleşen TV düellosunda da Türkiye konusundaki görüşlerini açıklayan Merkel, Ankara'ya yönelik yaptırımlar bağlamında Gümrük Birliği'nin güncellenmesini kesinlikle onaylamadığını belirtmiş, AB üyelik görüşmelerinin de şu anda zaten devam etmediğine ve Türkiye ile müzakerelerin ise ancak AB üyelerinin onayıyla sona erdirilebileceğine değinmiştir.

İslam

İslam ve Müslümanları ilgilendiren konularda CDU/CSU barışçıl ve uyuma hazır bir İslam'ın Almanya'da anayasal zeminde organize olarak devlet ve toplum tarafından diyalog muhatabı

olabilmesini arzulamaktadır. Bu ifadelerle Alman devletinin dizayn ve kontrol edeceği bir İslam anlayışının Almanya'da hakim kılınmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu husustaki dış ülkelerin siyasi müdahalesi ise reddedilmektedir. Diğer taraftan ise terörizmle mücadele ve güvenlik ekseninde tercih edilen "İslamcı terörizm" ile mücadele tanımlamasına karşılık "aşırı sağ, sol ve ırkçı terörizm" gibi ifadelerin seçim programında yer bulmadığı gibi, en fazla "sağ ve sol popülistler" veya "radikal güçler" terimleri tercih edilmiştir.³³ Bununla birlikte NSU cinayetlerine yönelik devam eden davaya ilişkin ise bir pozisyon belirtmesine programda yer verilmediği gibi kampanya sürecinde söylemlerde de değinilmemiştir.

Göç ve Uyum

Programda dikkat çeken ancak CDU/CSU partilerinin geçmişteki söylemleriyle çelişmeyen husus Almanya'da paralel toplum ve çokkültürlülüğün engelleneceğidir. Bununla birlikte Alman dilinin "Alman öncü kültürü"nü (Deutsche Leitkultur) ve kimliğinin önemli bir parçası olduğu vurgulanırken resmi kurumlarda ve günlük hayatın her aşamasında Almanca konuşulması ve yaygınlaşmasının destekleneceği ifade edilmektedir.³⁴ Almanya'da uyuma (entegrasyon) direnen ve yasalara riayet etmeyenlerin en kötü ihtimalle Almanya'daki oturum haklarının iptaline dahi sebep olacağı belirtilmiştir.³⁵ Burada belirgin bir şekilde partinin belli kademelerinde uyum ile kast edilenin aslında tam anlamıyla bir asimilasyon süreci olduğunun altı çizilmesi gerekmektedir. Bilhassa bu ideal tahayyülün Bavyera eyaletinde faaliyet gösteren CSU çevreleri ve kurmayları tarafından arzulandığına işaret etmek gerekir.

CDU/CSU partilerinin sıklıkla sağ ve popülist seçmen kitlelerine yönelik oy mobilizasyon aracı olarak tercih ettiği "çifte vatandaşlık"

32. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 56, 62.

33. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 5.

34. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 70, 71.

35. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 74.

konusu da yine son seçim programında gündeme getirilmiştir. Her ne kadar SPD ile kurulan mevcut koalisyon hükümeti vesilesiyle çifte vatandaşlık lehine bazı kolaylaştırıcı yasal adımlar atılmış idiyse de CDU/CSU bunun uyum konusunda bir katkı sağlamadığı gerekçesiyle yeniden düzenlenmesi gerektiğini Türkiye ile yaşanan birtakım sorunlar sebebiyle ve yine popülist bir refleks ile henüz Mart ayında gündeme getirmiştir.³⁶ Seçim programında ayrıca AB vatandaşlığı bulunmayan tüm yabancıların çifte vatandaşlık haklarının istisnai bir hak olması gerektiği ve uzun vadede de (en geç üçüncü jenerasyonun) çifte vatandaşlık yerine yalnızca bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir.³⁷

Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD)

Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) temel olarak özgürlük, adalet ve dayanışma ilkelerine dayanmaktadır. Mevcut büyük koalisyon hükümetinin ortağı olan SPD 68 yıllık Almanya tarihinde 20 yıl boyunca şansöyeleri çıkarmıştır.

Parlamentar temsiliyet açısından Almanya'nın en eski partisi unvanına sahip olan SPD, Nazi döneminde sistem ve halk karşıtı bir kuruluş suçlamasıyla kapatılmış ancak yeni kurulan federal cumhuriyette yeniden siyasi faaliyetlerine başlamıştır. SPD 1950'li yılların sonunda bir işçi partisinden kitle partisine dönüşmesi neticesinde ise 1969-1982 yılları arasında hükümet koalisyonlarında yer almış ve seçimlerde galip gelmesi sebebiyle dönemin Almanya şansöyelerini çıkarmıştır. 1998 yılına kadar ise Kohl iktidarları karşısında muhalefette bulunan SPD eski Almanya şansöyesi Gerhard Schröder'in 1998'deki seçim galibiyeti ile yeniden iktidar olmuştur. Birlik90/ Yeşiller ile kurulan koalisyon hükümeti 2002 seçimlerinde de zafer elde ederek 2005 erken

seçimlerine kadar sürdürülmüştür. 2005'teki seçim sonuçları doğrultusunda Merkel liderliğinde kurulan koalisyon hükümetinde yer alan SPD, 2009 yılında yeniden muhalefet partisi konumuna gerilemiştir. 2012'de şansölye adayı SPD'li Peer Steinbrück'ün yürüttüğü seçim kampanyasında başarı sağlanamaması sonrasında yeniden CDU'lu Merkel yönetimindeki bir "büyük koalisyon" hükümetinde yer alınmıştır. Son olarak eski dışişleri bakanı SPD'li Frank-Walter Steinmeier'in 2017 seçimlerine yönelik şansölye adaylığından çekilmesi ve bunun yerine Şubat ayında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminde adaylığını açıklamasıyla eski Avrupa Parlamentosu başkanı Martin Schulz SPD'nin 2017 seçimlerindeki şansölye adayı ve daha sonra da partinin genel başkanı olmuştur.

Yukarıda da bahsedildiği üzere 2017 Federal Meclis seçimlerine yönelik kamuoyunda neredeyse hiçbir parti tarafından bir seçim kampanyasının yürütülmediği intibai oluşmuşsa da, Mart ayında SPD'nin yeni genel başkanı olan Schulz ile birlikte partinin popüleritesinde ciddi bir artışın yaşandığı gözlenmiştir. "Schulz etkisi" olarak adlandırılan ve yapılan kamuoyu anketleri doğrultusunda başta CDU olmak üzere tüm partileri geride bıraktığı ileri sürülen SPD'nin bu yükseliş grafiği fazla uzun sürmemiştir. Nitekim Saarland,³⁸ Schleswig-Holstein³⁹ ve Kuzey-Ren Vestfalya⁴⁰ eyalet meclisi seçimlerinde SPD'nin aldığı mağlubiyetler Martin Schulz ile federal bazdaki anketlerde yakalanan yükseliş trendine de bir darbe indirmiştir.

SPD'nin bu motivasyon ile seçimlere yönelik erken bir start vererek halihazırda CDU/CSU ve SPD'den müteşekkil koalisyon hükümetine yönelik sert eleştirilere de tevessül etmesi kamuoyu tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Schulz'un

36. Anne Gauto, "Katerstimmung bei der Saar-SPD", *Handelsblatt*, 27 Mart 2017.

39. Oliver Georgi, "SPD-Wahldebakel im Norden. Hoffnungsträger auf Bewährung", *FAZ*, 8 Mayıs 2017

40. "Schulz Räumt Nach Wahl-Niederlage Versäumnisse Ein", *FAZ*, 15 Mayıs 2016

36. "CSU Fordert Abschaffung des Doppelpasses", *Der Tagesspiegel*, 12 Mart 2017.

37. "CDU/CSU Hükümet Programı 2017-2021", s. 74, 75.

bu bağlamda eleştirilerinin odağı sosyal politikadaki adaletsizlikler ve mülteci konusundaki yaklaşıma yönelik olmuştur. Bir diğer husus ise Schulz'un tüm çabalarına rağmen CDU lideri Merkel tarafından adeta muhatap alınmayışıdır. Anketlerde ciddi bir oy kaybı yaşayan SPD'nin artık zaman kaybetmeksizin seçim programını kamuoyu ile paylaşması ve en azından kapsamlı bir yol haritası ile yeniden seçmen nezdinde bir toplama trendine girmesi gerektiği yönünde bir beklenti söz konusudur. Bu doğrultuda SPD'nin "Daha Fazla Adaletin Zamanı Geldi!" (Es ist Zeit für mehr Gerechtigkeit!) adını taşıyan 88 sayfalık seçim programı Haziran ayında kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Programda dikkat çeken hususlar sosyal devletin güçlendirilmesi, kalıcı iş imkanlarının sağlanması, eğitimin her alanda ücretsiz olması, adil bir vergi sisteminin oluşturulması ve daha fazla güvenlik için mücadele sözü veriliyor olmasıdır. Diğer hususların başında kuşkusuz orta ve dar gelirli vatandaşların gelir vergisine ilişkin yüklerinin hafifletilmesi, buna karşılık ise yüksek gelir grubundaki vatandaşların daha yüksek bir vergilendirmeye tabi tutulmaları yer almaktadır. İşsizlere ilişkin bazı iyileştirici düzenlemelerin yapılacağı vaatlerin yanı sıra emekliler konusunda ise mevcut durumun 2030 yılına kadar sürdürülmesini öngören SPD emeklilik yaşının 67 yaş üstüne çıkarılmasını ise öngörmemektedir.

Diğer yandan ekonomi alanında devlet destekli sübvansiyonlara ağırlık verileceği ve böylelikle yatırımcı ve girişimcilere büyük katkı sağlanacağı belirtilmektedir. Böylelikle 2025 yılına kadar Almanya'nın gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYH) yüzde 3,5'inin araştırma ve geliştirme alanına aktarılacağı da programda yer almıştır.⁴¹ Burada FDP'nin yeni girişimcilere yönelik vaat ettiği desteğe benzer bir yaklaşımın olduğuna da işaret etmek gerekmektedir.

41. "SPD Verabschiedet Wahlprogramm", Spiegel Online, 25 Haziran 2017.

SPD'nin seçim programında öne çıkan diğer hususların başında kuskusuz göç-mülteci, güvenlik, AB, Türkiye ile ilişkiler ve İslam/uyum konuları gelmektedir.

Güvenlik

Güvenlik politikalarına ilişkin SPD programında da CDU'ya benzer bir şekilde emniyet teşkilatına 15 bin kişilik yeni kadrolar açılacağı ve AB sınırlarındaki kontrol noktalarının daha güvenli hale getirileceği belirtilmektedir. CDU'dan farklı olarak ise "aşırı sağcı arka plana sahip suçlar" a yönelik daha etkili bir şekilde yaklaşılması ve bu suçların istatistiksel bir değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği vurgulanmıştır.⁴² Ancak buna rağmen parti kurmaylarının öne çıkan söylemlerinde buna dair somut bir hassasiyet veya ortak bir perspektiften bahsetmek mümkün değildir.

Güvenlik ve AB politikasının bir kesişme alanı olan bir diğer hedef ise AB'nin bir "barış gücü" olarak kendisini göstermesi gerektiği ve bu doğrultuda bir Avrupa savunma birliğinin kurulması isteğidir. Yine güvenlik ve AB ekseninde dikkat çeken bir husus AB ve NATO haricindeki ülkelere hafif silah tedarikinin yasaklanması hedefidir. Bir NATO hedefi olan GSYH'nin yüzde 2'sinin savunmaya ayrılması ise SPD tarafından reddedilmektedir.⁴³ Programda ABD ile bir ortaklıktan yana olunduğu da vurgulanırken Rusya ile gerilimin azaltılmasından yana olunduğu belirtilmektedir.⁴⁴

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

Seçim programında Türkiye ve AB ilişkilerine değinen SPD, Ankara'yı her ne kadar önemli bir ortak olarak gördüğünü ifade etse de Türkiye'de yaşanan "güncel gelişmeler" in büyük bir endişe ile

42. Anna-Elisa Jakob, "Das Wahlprogramm der SPD: Wie Martin Schulz Kanzler Werden Möchte", merkur.de, 17 Temmuz 2017.

43. "Aufrüstungslogik der USA. Schulz will Zwei-Prozent-Ziel Aufkündigen", T-Online.de, 1 Haziran 2017.

44. "Das ist das SPD-Wahlprogramm im Überblick", WELT.de, 11 Ağustos 2017.

takip edildiği belirtilmekte ve kınayıcı bir üslup tercih edilmektedir. Bununla birlikte programda yakın zamanda AB üyelik müzakerelerinin sürdürülmesinden yana olan SPD yakın bir gelecekte Türkiye'nin AB'ye katılmasının ise mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Diğer taraftan 3 Eylül'deki TV düellosunda seçim programıyla da çelişerek ve haliyle popülizme başvurarak açıklamalarda bulunan SPD lideri, şansölye olursa Türkiye ile müzakereleri bitireceği vaadinde bulunmuştur. Seçim programında ayrıca Türkiye'nin AB'den izole edilmesinin de doğru olmayacağına işaret edilirken Türkiye'deki "demokratik güçlerin kuvvetlendirilmesi"nin Avrupa'nın menfaatine olacağı belirtilmiştir. Schulz, SPD'li Dışişleri Bakanı Gabriel ve genel olarak önde gelen SPD kurmaylarının başka ülkeleri Almanya'nın içişlerine karışmama yönünde uyarılarına karşın birçok defa Türkiye'nin içişlerine doğrudan müdahil olmaları ve bu bağlamda diplomatik nezaketten uzak açıklamalarda bulunulması partinin geçmişteki rasyonel Türkiye politikasından uzaklaştığını da belirginleştirmektedir.⁴⁵

İslam

Programda "İslam" ve "Müslümanlar"ın "ülkemizin bir parçası" olduğu belirtilirken Alman yasaları çerçevesinde kurulmuş ve özgür demokratik değerleri benimseyen İslami cemaat ve kuruluşlara SPD tarafından verilen desteğin sürdürüleceği ifade edilmektedir.⁴⁶ Böylelikle "radikal olmayan camiler ve İslami dernekler" ile ortak çalışmaların devam ettirileceği ancak nefret söylemi olan "İslamcılar"a karşı sıfır tolerans tanıyacağı da belirtilmektedir.⁴⁷ Böylelikle "İslami" terimine nötr bir anlam yüklenirken "İslamcı" ve "aşırı İslamcı" terimleri olumsuz bir anlamda yer

bulmaktadır. Almanya'daki devlet okullarında İslam din dersinin Almanca dilinde verilmesini de destekleyen parti, bu dersleri verecek öğretmen ve "imamlar"ın ise Alman yüksekokullarında eğitim görmelerini hedeflemektedir. Gerçekte ise SPD'nin yüzeysel olarak ele aldığı bu hususlar karşısında birçok kez zorluk çıkardığı, Almanya'nın en büyük dini kuruluşlarının dahi muhatap alınması konusunda sorunlar yaşandığını belirtmek gerekmektedir.

Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) temel olarak özgürlük, adalet ve dayanışma ilkelerine dayanmaktadır.

Göç ve Uyum

Göç konusunda yeni bir uyum yasası çıkarmayı planlayan SPD bu yasanın göçmenlerin ekonomik şartlarını düzenlemesini hedeflemektedir. Çifte vatandaşlık konusunda mevcut tutum değiştirilmezken Almanya'da doğmuş –ve Alman vatandaşlığına sahip– ve yabancı velilere sahip çocukların çifte vatandaşlık haklarının sürdürülmesi gerektiği savunulmaktadır. CDU'nun uyum ve entegrasyon algısından ayrılan bir nokta şüphesiz SPD'nin CDU'ya kıyasla uyum ile ilgili hususları Alman Anayasası üzerinden tanımlamasıdır. Bu doğrultuda CDU'nun "öncü kültür" (*Leitkultur*) kavramına kıyasla SPD'nin Alman Anayasası'nı ortak değer ve birlikte yaşamın temel dayanağı olarak kabul ettiği ileri sürülmektedir.⁴⁸ Ancak gerçekte de SPD'nin başarılı bir uyum süreci ile neyi ifade ettiğini idrak edebilmek adına örneğin bizzat partinin önemli pozisyonlarında öne çıkarılan ve ciddi bir siyasi kariyer imkanı sunulan Müslüman ve Türk profiline odaklanmakta yarar vardır. Burada görülmektedir ki belli bir kalıba

45. "2017 Federal Meclis Seçimleri 'SPD Hükümet Programı'", spd.de, s. 100, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/SPD_Regierungsprogramm_BTW_2017_A5_RZ_WEB.pdf, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

46. "2017 Federal Meclis Seçimleri 'SPD Hükümet Programı'", s. 88.

47. "2017 Federal Meclis Seçimleri 'SPD Hükümet Programı'", s. 70.

48. "2017 Federal Meclis Seçimleri 'SPD Hükümet Programı'", s. 86.

uymayan, özellikle muhafazakar bir kimliği ön planda olan göçmenler Anayasa'ya uyum içerisinde olsalar dahi tercih edilen seküler kimliğe sahip göçmenlere kıyasla göz ardı edilebilmektedirler.

Mülteci sorununa ilişkin ise programda AB bazında bir dağıtımın bir dayanışma ruhu ekseninde yürütülmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu çerçevede Temmuz sonlarında SPD'nin şansölye adayı Schulz'un yaptığı bir açıklamada Akdeniz üzerinden Avrupa'ya gelen mülteci sayısındaki artışa dikkat çekilerek "patlamaya hazır" tanımlaması kullanılmıştır. Schulz'un eleştirdiği temel nokta ise mevcut hükümetin bu sorunu göz ardı etmesi ve Eylül ayındaki seçimler sonrasında erteleyerek "ironik" davranmasıdır. Bununla birlikte 2015 yılında "kontROLSÜZ" bir şekilde bir milyondan fazla mültecinin Almanya'ya gelmesine de Schulz tarafından dikkat çekilerek Şansölye Merkel'in o dönem Avusturya sınırını açması, "Temelinde iyi niyetli olan bu girişim maalesef Avrupa'daki ortaklarımızın onayı alınmadan yapıldı. Şimdi harekete geçmezsek bu durum tekrar edebilir" sözleriyle eleştirilmiştir.⁴⁹ Schulz'un bu eleştirilerinde de yine doğal olarak zorlandığı ve inandırıcılığının sorgulandığı nokta aynı dönem kendi partisinin de söz konusu Merkel liderliğindeki koalisyon hükümetinde yer alması ve bu duruma yönelik aktif bir rol üstlenmemiş olmasıdır.

Birlik90/Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen)

Yeşiller (resmi ve 1993'teki ittifaktan sonra tercih edilen parti adıyla Birlik 90/Yeşiller) 1980'li yıllarda özellikle çevre duyarlılığı konularının odağında bir hareket olarak ortaya çıkmış bilhassa eğitimli Almanların oylarına talip olmuştur. 1993 yılında bu değerler bağlamında somutlaşan bir ittifak partisi olarak Almanya siyasetinde daha belirgin bir pozisyona ulaşmıştır. 1998 seçimlerinden itibaren SPD'li Gerhard Schröder'in kurduğu koalisyon hükümetlerinin küçük ortağı

49. "Schulz'un Seçim Kampanyasının Odağı Mülteci Sorunu", Deutsche Welle Türkçe, 23 Temmuz 2017.

ve Yeşiller mensubu Joschka Fischer'in dışişleri bakanı olmasının yanı sıra bazı bakanlıkları da alması partinin Almanya siyasetinde önem arz eder bir konuma ulaşmasını sağlamıştır. Partinin federal bazdaki en büyük seçim başarısı ise 2009 Bundestag seçimlerinde yüzde 10'un üzerinde bir oya ulaşmasıdır (yüzde 10,7). Bunun yanı sıra tarihinde ilk kez Baden-Württemberg gibi CDU'nun güçlü olduğu bir eyalette 2011 yılında Meclis seçimlerini kazanması ve eyalet başbakanını çıkarması da önemli bir başarı olarak öne çıkmaktadır.⁵⁰ Parti ayrıca çeşitli eyalet hükümetlerinde koalisyon ortağı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Yeşiller'in federal bazdaki mevcut liderliğini eş başkanlar Cem Özdemir ve Simone Peter yürütürken Federal Meclis seçimindeki liste başı adayları ise Cem Özdemir ve Katrin Göring-Eckardt'tır. Son olarak 2013 Federal Meclis seçimlerinde yüzde 8,4'lük bir oy oranıyla Bundestag'ta 63 sandalyeye sahip olan Yeşiller'in 2017 seçimlerini müteakip tıpkı Baden-Württemberg eyaletinde CDU ile koalisyon ortağı olunması gibi bu defa federal hükümette de muhtemel bir ortaklığa örnek teşkil edebileceği tartışılmaktadır. Merkeze yaklaşma olarak yorumlanan bu eğilimin arkasında ise özellikle son seçimlerde daha sol bir söylem ile başarı elde edilememiş olduğu yorumları yapılmaktadır.

Haziran ortasında açıklanan "Geleceği Cesaret Yaradır" başlıklı 248 sayfadaki oluşun seçim programında öne çıkan temel hususlar çevre ve iklimin korunması olmuştur. Bu bağlamda iklimin korunmasına yönelik önlemlerin yer almadığı bir koalisyon protokolünün imzalanmayacağı belirtilirken⁵¹ temel konuların yanı sıra radikal bir milliyetçilikle mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmakta ve ortak bir Avrupa'dan yana olduğu ifade edilmektedir. Açık ve fırsat eşit-

50. 2011'de Baden-Württemberg eyaletinde SPD ile koalisyon hükümeti kuran Winfried Kretschmann Mayıs 2016'da yeniden seçilmesiyle birlikte bu defa Yeşiller-CDU koalisyon hükümetinde görevini sürdürmektedir.

51. "Yeşiller'in Koalisyon Şartı: İklim ve Eşcinsel Evlilik", Deutsche Welle Türkçe, 18 Haziran 2017.

liğinden yana olunduğu da belirtilen programda 10 maddelik bir eylem planı yer almaktadır. Buna göre planda iklim korunması, e-mobilizasyon, sürdürülebilir tarım, birleşik bir Avrupa, daha fazla sosyal güvenlik, kendi kendine belirlenmiş bir yaşam ve özgürlük, başarılı entegrasyon ve mültecilerin kaçış nedenlerine karşı mücadele gibi hususlar yer almaktadır.⁵² Kadın ve erkek gelirlerinin eşit olması, yüksek gelirli vatandaşların yüksek bir gelir vergisine tabi tutulmaları ve seçme-seçilme yaşınının 16'ya indirilmesinin⁵³ yanı sıra öne çıkan konular güvenlik, AB ve dış politika, mülteci sorunu-göç politikası, uyum, İslam ve Türkiye politikası gibi hususları kapsamaktadır.

Güvenlik

Güvenlik alanında başta emniyet teşkilatı ve mahkemelere yönelik yapılacak teknik ve personel iyileştirmeleri ile önleyici ve etkili bir suç takibine ağırlık verileceği belirtilmektedir. Ancak bunlar yapılırken daha fazla anayasal hakkın ihlal edilmeyeceği vurgulanmaktadır. Ayrıca "cihatçılık ve aşırı sağcılık" iç güvenliğe karşı bir tehdit olarak değerlendirilen program Alman ordusunun bundan böyle de ülke içinde faaliyet göstermesini sağlamak ve iç istihbarat teşkilatının (Bundesamt für Verfassungsschutz) yeni bir reforma tabi tutulması hedeflenmektedir. Askeri harcamalar ve savunma sanayisini de kısıtlamayı hedefleyen Yeşiller silah ihracatını sınırlandıran yeni bir yasayı hayata geçirmeyi planlamaktadır.

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

AB'nin başta mülteci sorunundan kaynaklı bir krizin içinde olduğu ifade edilirken bir parçalanmışlığa işaret edilmekte ancak geleceğin dayanışma içerisinde olan bir AB'de olduğu belirtilmektedir. ABD'ye yönelik ise net bir üslup tercih

eden programda ABD Başkanı Trump tehlikeli bir narsist olarak tanımlanmakta ve Washington yerine ABD eyaletleriyle daha iyi ilişkiler yürütülmesi gerektiği önerilmektedir. Rusya Devlet Başkanı Putin ise "uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Kırım'ı ilhak"ı ve Suriye'de Beşar Esed'e verdiği aktif destekten dolayı eleştirilmektedir. Bu bağlamda yaptırımların devamından yana olunduğu da vurgulanmaktadır. İsrail-Filistin sorununa yönelik de iki devletli bir çözüm önerisi desteklenmektedir.

Yeşiller'in Türkiye'ye ilişkin takındığı pozisyon ise son yıllarda alışılagelen söylem ve tutumun tekrarıdır. Bu bağlamda "Kürtlerin geleceği için barışçıl ve politik bir çözüm" gerektiği, bu anlamda AB-Türkiye ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi ve Almanya ile Avrupa'nın demokrasi ve insan hakları konusunda kesin çizgiler çizmeleri gerektiği belirtilmiştir.⁵⁴ Daha önce de -başta parti önde gelenleri olmak üzere- HDP'nin çeşitli faaliyetleri ve Türkiye'deki seçimlere ilişkin farklı programlarında aktif bir rol alan Yeşiller mensupları bu konuda oldukça taraflı bir yaklaşım sergilemektedir. Geçmişte Yeşiller partisinin muhafazakar Türk seçmenlerinden de ciddi anlamda oy almasına rağmen son olarak eş başkan Cem Özdemir'in AK Parti'ye kendisini yakın hisseden Almanya'daki Türklere yönelik, "Zaten bugüne kadar bizi seçmediniz. Bundan sonra mı seçmeyeceksiniz? Siz bizim seçim hedefimiz değilsiniz... Bundan sonra da olmayacak. Dolayısıyla fanatiklerin 'Sana oy vermeyeceğiz' tehdidi beni tehdit etmiyor. Benim hedef kitlem fanatikler değil sağduyulu insanlar" ifadelerini kullanmakta beis görmemiştir.⁵⁵ Dolayısıyla Özdemir ve partisinin mevcut Türkiye karşıtlığı geçmişteki seçmen gerçeklerini dahi rasyonaliteden uzak değerlendirmelerine sebep olmuştur.

52. "Wahlprogramm der Bündnis90/die Grünen, Landeszentrale für Politische Bildung BW", Bundestagswahl 2017, http://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm_gruene_btwahl2017.html#c33276, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

53. "Grünen-Wahlprogramm: Lohnungleichheit und Vermögenssteuer", shz.de, 29 Ağustos 2017.

54. "Yeşiller/Birlik 90 Federal Meclis Seçim Programı 2017", gruene.de, s. 76, https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017.pdf, (Erişim tarihi: 11 Eylül 2017).

55. "Özdemir'den Erdoğan'a Yanıt: O Listede Olmak Bizim İçin Şeref", Deutsche Welle Türkçe, 28 Ağustos 2017.

Parti programında Berlin'in Ankara'ya silah ihracatını durdurması gerektiği de yer alırken Türkiye'den Almanya'ya siyasi sığınma talebinde bulunanların Almanya'da kalabilmesi ve vize zorunluluklarının bu kişiler için kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Gümrük Birliği anlaşmasının kapsamının genişletilmesi hususunun yalnızca Türkiye'de hukukun üstünlüğü konusunda adımlar atıldıktan sonra yeniden gündeme gelmesi gerektiği de seçim programında yer alan diğer bir husustur. Ayrıca Yeşiller, AB üyelik müzakerelerinin fiilen askıya alınması gerektiğini de ifade etmektedir.

Özdemir ve partisi Yeşiller'in mevcut Türkiye karşıtlığı geçmişteki seçmen gerçeklerini dahi rasyonaliteden uzak değerlendirmelerine sebep olmuştur.

Türkiye bağlamında son olarak AB ile Türkiye arasında imzalanan mülteci geri kabul anlaşmasının Türkiye'nin AB'ye baskı oluşturmaya yol açtığı gerekçesiyle Yeşiller tarafından iptal edileceği ifade edilmekte ancak bu durumun Afrika ülkeleri ile benzer bir anlaşma yapılmaması gerektiği anlamını da taşımadığı belirtilmektedir.⁵⁶

Göç ve Uyum

Mülteci sorunuyla ilgili Yeşiller'in hedefledikleri ise başlıca güvenli kaçış yollarının oluşturulmasının yanı sıra Almanya'da mülteci ve korunmaya muhtaç kişi statüsünü elde etmiş kişilere aile birleşiminin mümkün kılınmasıdır. İltica ve mülteciler konusunda bir kotayı reddeden Yeşiller aynı zamanda mültecileri savaşın hakim olduğu kendi ülkelerine geri göndermeyi de kabul etmemektedir. Yeni bir vatandaşlık yasasına da

56. "Yeşiller/Birlik 90 Federal Meclis Seçim Programı 2017", s. 103, 104.

programda değinilirken birden fazla vatandaşlığa dair getirilen kısıtlamanın ortadan kaldırılacağı belirtilmektedir.⁵⁷

Uyum konusunda ise örneğin CDU'nun görüşünün aksine öncü bir kültüre ihtiyaç bulunmazken Anayasa uyumun temel dayanağı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Yeşiller'e göre uyum Almancanın öğrenilerek iyi bir eğitim şansına sahip, iş hayatı ve siyasi hayata girişi ve gelecekte Alman vatandaşı olmayı hedefleyip demokratik toplumun bir parçası olabilmektir. Ancak partiye göre uyumu engelleyen faktörlerin başında ırkçılık, cinsiyetçilik, "İslamcılık", aşırı sağcılık vb. insanlık düşmanı ideolojiler gelmektedir ve bunlara karşı çıkılmaktadır.⁵⁸

İslam

İslam her ne kadar Yeşiller tarafından da "Almanya'nın bir parçasıdır" söylemiyle programda yer balsa da Almanya'daki mevcut dört büyük Müslüman kuruluşun/cemaatin (DİTİB, Islamrat, Zentralrat ve VIKZ) ve böylelikle Almanya'daki Müslümanların ezici çoğunluğunun temas halinde olduğu kuruluşların Alman Anayasası'nın gerektirdiği şartları yerine getirmediği görüşündedir. Böylelikle burada da Yeşiller'in diğer partilerle benzerlik arz eden ve dar bir İslam anlayışını topluma kabul ettirme çabası içerisinde olan eğilimi öne çıkmaktadır. Ancak Yeşiller'e göre İslami cemaatler anayasal bir hak olarak gerekli hukuki şartları yerine getirdikleri takdirde resmi bir statü alabilmelidir ve böylelikle de Almanya'da özel bir statüye sahip kiliselerle aynı kurum statüsüne kavuşabilirler.

Son olarak Yeşiller'e göre İslam din dersi öğretmenleri ve imamlar diğer dinlerde olduğu gibi "özgür bilimin ışığı"nda Alman üniversitelerinde eğitilmeli ve Almanca vaaz verebilmelidir.⁵⁹

57. "Yeşiller/Birlik 90 Federal Meclis Seçim Programı 2017", s. 113, 114.

58. "Yeşiller/Birlik 90 Federal Meclis Seçim Programı 2017", s. 119.

59. "Yeşiller/Birlik 90 Federal Meclis Seçim Programı 2017", s. 122.

Sol Parti (Die Linke)

2007 yılında kurulmuş olmasına rağmen Sol Parti'nin (Die Linke) fikirsel ve kurumsal geçmişini Doğu Almanya'ya dayanmaktadır. 1990'da iki Almanya'nın birleşmesine kadar Doğu Almanya'yı yöneten sosyalist SED'nin Batı Almanya'daki selefi olan Demokratik Sosyalizm Partisi'nin (PDS) devamı olan Sol Parti, Schröder döneminde SPD'den kopan bazı önemli sol siyasilere de bünyesine katmıştır. Partinin mevcut eş genel başkanları Katja Kipping ve Bernd Riexinger iken 2017 Federal Meclis seçimlerindeki liste başı adayları Sahra Wagenknecht ve Dietmar Bartsch'tır. "Demokratik bir sosyalizm"i savunan Sol Parti'nin 2013'teki son seçimlerde elde ettiği oy oranı yüzde 8,6'dır.

Haziran ortasında gerçekleştirilen parti kongresinde kabul edilen 136 sayfalık seçim programı "Sosyal, Adil, Barış, Herkes için" (Sozial. Gerecht. Frieden. Für alle.) başlığını taşımaktadır. Özellikle geleneksel sol siyasetin odaklandığı sosyal adalet ve Almanya'da yoksullukla mücadele gibi konulara odaklanan programda güvenlik politikalarında önemli değişikliklerin öngörülmesi, yüksek gelirliye yönelik vergilerin artırılması ve NATO'nun feshi gibi konular da yer almaktadır.⁶⁰ Sosyal politikalar ve sosyal adalet bağlamında Sol Parti yeni ve daha iyi iş olanaklarının sağlanacağını, konut inşasında bir atılım gerçekleştirileceğini ve sağlık sisteminin yeniden düzenlenerek örneğin ilaç masraflarının vatandaşlara yük olmaktan çıkartılacağını belirtmektedir. Emeklilik konusunda da daha güvenli bir gelecek perspektifi ileri süren seçim programı emekli maaşlarında bir asgari miktar olarak 1.050 avronun belirlenmesini ve işçi maaşlarında da asgari ücretin (saatlik) 12 avroya artırılmasını hedeflemektedir.⁶¹

60. "Sol Parti (Die Linke) 2017 Federal Seçim Programı", Göç Araştırmaları Vakfı, 19 Temmuz 2017, <http://gocvakfi.org/sol-parti-die-linke-2017-federal-secim-programi>, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017).

61. "Wahlprogramm der Linken, Landeszentrale für Politische Bildung BW", Bundestagswahl 2017, http://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm_linke_btwahl2017, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017).

Güvenlik

İç güvenlik konusunda ise radikal bir tercihle uzun vadede diğer tüm istihbarat teşkilatları dahil olmak üzere Alman iç istihbarat teşkilatının (Bundesamt für Verfassungsschutz) feshedileceği vaadinde bulunmaktadır.⁶² Her ne kadar konuya tek bir cümlede temas edilse de terör örgütü PKK'ya yönelik Almanya'daki yasağın da kaldırılması gerektiği Sol Parti'nin seçim programında açık bir şekilde yer almaktadır.⁶³ Federal Alman ordusunun (Bundeswehr) yurt dışında gerçekleştirdiği faaliyetlerinin de sonlandırılması bir koalisyon şartı olarak görülmektedir. Silahlandırılma ve silah ihracatının reddedildiği programda Rusya'ya karşı yaptırımların ise sonlandırılması gerektiği ileri sürülmekte, bununla birlikte NATO'nun da tasfiye edilerek yerine Rusya'nın da müdahil olduğu –hedef olarak silahsızlanmayı öngören– kolektif bir güvenlik sisteminin kurulacağı belirtilmektedir.⁶⁴ Programda bazı çelişkilerin de olduğu fark edilmektedir. Örneğin bir önceki cümlede NATO'nun tasfiye edileceği vaat edilirken hemen ardından gelen cümlede Alman ordusunun komuta kademesinin NATO'dan çıkarılacağı belirtilmekte dolayısıyla ilk hedef göreceli hale getirilmektedir.

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

Türkiye'ye yönelik Sol Parti'nin yaklaşımı ise tahmin edileceği üzere izolasyon eksenlidir. Programda AB ve Almanya'nın Türkiye politikasında radikal bir değişim hedeflenmekle birlikte AB üyelik müzakerelerinin durdurulması talep edilmektedir. Bununla birlikte "Türkiye'deki

62. "Das Wahlprogramm der Linken zur Bundestagswahl 2017", mdr.de, 29 Haziran 2017.

63. "Sol Parti 2017 Federal Meclis Seçim Programı (Uzun Versiyon)", Die Linke, s. 113, https://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2017/wahlprogramm2017/die_linke_wahlprogramm_2017.pdf, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017).

64. "Sol Parti 2017 Federal Meclis Seçim Programı (Uzun Versiyon)", s. 100, 101.

demokratlar” olarak tanımlanan malum çevreler ile dayanışma içerisinde bulunduğu belirtilirken Almanya tarafından Türkiye’ye yapılan silah ihracatının da derhal durdurulması arzulanmaktadır. Türkiye’de “siyasi sebepli tutsaklar”ın serbest bırakılması talep edilirken Cumhurbaşkanı Erdoğan’a verilmeye çalışılan her türlü desteğin ve Gümrük Birliği anlaşmasının genişletilmesine yönelik müzakerenin yapılmasına da karşı çıkmaktadır.⁶⁵ Aynı şekilde AB-Türkiye mülteci anlaşmasının feshedilmesi de hedeflenmekte ve Afrika’da kurulması planlanan mülteci kamplarına da karşı çıkmaktadır.

Göç ve Uyum

Mülteciler konusunda kapsamlı vaatlerde bulunan parti⁶⁶ kotaya karşı çıkmakta ve Almanya’da oturma izni olmadan yaşayan tüm insanlara da süresiz oturma ve çalışma izni verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Göç ve uyum konusunda ise program örneğın göçmenler için erken uyum ve dil kursları imkanlarını artırıp var olan bürokratik engelleri de ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

İslam

İslam konusunda seçim programında Almanya’da birçok kişinin inanç sebebiyle ayrımcılığa maruz kaldığı belirtilmekle birlikte “İslam eleştirisi” adı altında Müslümanlara yönelik ırkçılığın da yaygınlaştığına işaret edilmektedir.⁶⁷ Dolayısıyla Sol Parti’nin dini özgürlüklerin korunmasını talep ettiği söylenebilir. Diğer taraftan aşırı sağcı ve “İslamcı” teröre karşı mücadele edilmesi gerektiği belirtilirken seçim programının hiçbir yerinde aşırı sol gruplara veya başta PKK ve türevleri olmak üzere terör örgütlerine yönelik herhangi bir söylem mevcut değildir.

65. “Sol Parti 2017 Federal Meclis Seçim Programı (Uzun Versiyon)”, s. 100.

66. “Sol Parti (Die Linke) 2017 Federal Seçim Programı”.

67. “Sol Parti 2017 Federal Meclis Seçim Programı (Uzun Versiyon)”, s. 124.

Hür Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei, FDP)

Özgürlüğün eşitliğe kıyasla daha yüksek bir değer olduğunu savunan Hür Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei, FDP) 1949’da kurulan Almanya Federal Cumhuriyeti’nin neredeyse tüm Federal Meclis seçimlerinde Meclise girmeyi başarmış ve tarihinde uzun yıllar çeşitli koalisyonlarda hükümetin küçük ortağı görevinde bulunmuştur. Ancak son olarak 2013 Federal Meclis seçimlerinde elde edilen yüzde 4,8’lik oy oranıyla yüzde 5’lik seçim barajını aşamayarak Meclis dışında kalmıştır. Bu başarısızlık partinin yeni bir sürece girmesine sebep olmuş ve geçmişte partinin federal bazda genel sekreteri olan genç siyasetçi Christian Lindner genel başkanlığa getirilmiştir. Bireysel hak ve özgürlükler prensibini esas alan FDP veya diğer bir ifadeyle “Liberaller” Avrupa odaklı politikaların yanı sıra serbest piyasa ekonomisi savunuculuğu ile özdeşleşmiştir.

Bundestag seçimleri öncesinde bazı eyalet seçimlerinde önemli başarılar elde eden FDP seçim kampanyasının parti genel başkanı ve liste başı aday Christian Lindner’e fazla yoğunlaştığı eleştirilerine muhatap olmaktadır.⁶⁸ Buna karşılık partinin Lindner odağındaki seçim kampanyasının büyük bir zafer getireceğini savunanlar genel başkan odaklı kampanya stratejisini desteklemektedir.

Hür Demokrat Parti Nisan ayının sonunda düzenlediği parti kongresinde seçim programını kabul etmiş ve kamuoyu ile paylaşmıştır. Program “Daha Fazla Seyirci Kalmayalım” (Schauen Wir Nicht Länger Zu) başlığını taşımaktadır. 148 sayfalık seçim programı için tercih edilen bu başlık ile muhtemeldir ki 2013’te Meclis dışı kalınmasına bir gönderme söz konusudur. Programda ele alınan ilk husus eğitim politikasıdır. Eğitime daha fazla devlet yatırımı yapılması gerektiğini savunan parti dijitalleşme üzerinde de

68. Severin Weiland, “FDP-Insidebruch. Die Abrechnung”, Spiegel Online, 10 Temmuz 2017.

yoğun bir şekilde durmaktadır. Bu bağlamda yaşam, çalışma ve trafik alanında dijitalleşmeye gidilmesini talep eden FDP öğretmenlerin de bu konuda amatör kalmamaları gerektiği üzerine eğilmektedir. Dijitalleşme için gerekli olan altyapının oluşturulması için başta posta ve telekomünikasyon şirketlerindeki devlet hisselerinin de satılması öngörülmekte ve buradan gelen sermayenin dijitalleşmeye aktarılması planlanmaktadır. Bu çerçevede dijital bakanlığının kurulması da seçim programında önerilmektedir.⁶⁹ Dijitalleşme konusunun programda kapsamlı bir şekilde ele alınmasının yanı sıra liste başı aday Christian Lindner başta olmak üzere birçok FDP'linin söylemlerine yansımıştır.⁷⁰ Hatta partinin ağırlıklı söyleminin dijitalleşme konusu ve Christian Lindner'in kişiliği üzerinden şekillendiği birçok medya temsilcisi tarafından dile getirilmiştir.⁷¹

Seçim programında ayrıca öne çıkan konuların başında vergi indirimi, aktif bir sosyal devlet, modern altyapı yatırımları, küçük ve orta ölçekli işletmeler için kolaylaştırılmış kurallar, cinsiyet ayrımcılığına son verilmesi, özel hayatın korunması, modern tarım, modern çevre koruması, sağlık hizmetleri, iş piyasası ve enerji politikaları gibi hususlar yer almaktadır.⁷² Sağlık konusunda sol partilere kıyasla sosyal devletten uzaklaşan bir eğilimi tercih eden FDP Hint kenevirinden elde edilen esrarın (cannabis) da yasal hale getirilmesini savunmaktadır.

Güvenlik

Güvenlik konusunda öncelikli olarak uluslararası "İslamcı" terörle mücadelede değinen parti bu çerçevede daha fazla uluslararası iş birliği ve bilgi paylaşımı talep etmektedir. Programda her

ne kadar "İslamcı" terörizm teriminin sık sık kullanılmasında bir beis görülmezken aşırı sağcı veya aşırı solcu terörizm tanımlamaları yerine "sağ ve soldan gelen aşırı gruplar" tanımlaması tercih edilmektedir.⁷³ Selefî akımına mensup kişilerin de ülkeye giriş ve ülke içerisinde bir araya gelmelerine ilişkin daha istikrarlı bir suç takibi hedeflenmektedir. Ancak genel olarak –video kayıt yöntemiyle– kapsamlı bir bilgi kayıt sistemine karşı çıkılarak esas sorunun emniyet ve yargı teşkilatındaki personel eksikliğinden kaynaklandığına işaret edilmektedir.

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

Dış politika konusunda Avrupa Komisyonuna ilişkin birtakım reform önerileri sunan FDP mevcut ABD hükümetine yönelik haklı eleştirinin bir anti-Amerikancılığa dönüşmemesi gerektiği uyarısında bulunmaktadır. Türkiye-AB müzakerelerini ise Türkiye'deki "mevcut şartlar"dan dolayı bitirmeyi vaat eden FDP bunun yerine Ankara ile güvenlik ve ekonomi temelinde yeni bir iş birliği ile yakın ilişkiler geliştirmeyi hedeflemektedir. Parti Türkiye'nin bazı Kopenhag kriterlerini yerine getirmediğini ileri sürmektedir. Diğer taraftan ise Türkiye'nin "vazgeçilemeyecek bir ortak" olan bir NATO üye ülkesi olduğu ve öyle de kalması gerektiği programda belirtilmiştir.

Parti lideri Christian Lindner'in Rusya ve Türkiye konusunda ikircikli bir tavır sergilediği de dikkat çekmiştir. Örneğin seçim programında Rusya tarafından Kırım'ın ilhakı uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilmiş ve Kremlin bu durumu sonlandırmaya davet edilirken Ağustos ayında bir açıklama yapan Lindner, "Korkarım öncelikle Kırım'ı uzun vadeli geçici durum olarak değerlendirmek lazım. Rusya tarafından ilhak edilen Ukrayna'nın yarımadası etrafında-

69. "Womit die FDP bei der Wahl Punkten will", n-tv.de, 28 Nisan 2017.

70. Christian Lindner, "Ein Weltmeisterplan für die Digitalisierung", *Handelsblatt*, 31 Ağustos 2017.

71. Rena Lehmann, "FDP will mit Digitalisierung und Christian Lindner Punkten", *Rundschau-Online*, 1 Ağustos 2017.

72. "Sol Parti (Die Linke) 2017 Federal Seçim Programı", s. 1.

73. "Hür Demokratların 2017 Federal Meclis Seçimlerine İlişkin Program Taslağı", fdp.de, s. 15. <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2017/03/31/170330-entwurf-bundestagswahlprogramm-fdp.pdf>, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017).

ki meseleyi diğer alanlarda ilerleme kaydetmek için 'dondurmak' lazım" ifadelerini kullanmıştır. Lindner'in üstüne üstün Rusya Devlet Başkanı Putin'in "yüzünü kaybetmeden" siyasetini değiştirme imkanına sahip olması gerektiğini savunması Alman kamuoyunda eleştirilere sebep olmuştur.⁷⁴ Rusya konusunda seçim programıyla dahi çelişerek pragmatik bir yaklaşımı benimseyen Lindner, Türkiye konusunda popülist söylemlere tevessül etmektedir. Örneğin Merkel'in Türkiye'ye yönelik yeterince eleştirel olmadığını ileri süren Lindner kendi ölçütünün Hollanda olduğunu açıklamıştır. Hollanda'nın başta Türkiye'nin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'na yönelik malum hukuk ve diplomasi dışı tavrına değinmeyen Lindner, Amsterdam'ın Türk hükümet temsilcilerinin referandum kampanya yasağından övgüyle bahsetmekte ve bunu örnek aldığını açıkça belirtmektedir. Lindner ayrıca eğer FDP iktidarda olsaydı Almanya'daki mevcut hükümetin aksine Türk konsolosluklarında seçim sandıklarının kurulmasına da izin verilmeyeceğini dile getirmiştir. Diğer taraftan Türkiye ile yapılan mülteci anlaşmasının sonlandırılmasına ise "karşılıklı bir çıkar söz konusu" olduğu gerekçesiyle karşı çıkmaktadır.⁷⁵

Göç ve Uyum

FDP'ye göre her ne kadar iltica temel ve engellenmemesi gereken bir hak olarak değerlendirilse de savaştan kaçarak Almanya'ya gelenler için ayrı bir "statü" uygulanmalıdır. Bu statüde olanlar ülkelerindeki savaş sona erdikten sonra geri dönmelidir. Mültecilerin Avrupa'ya eşit şekilde dağıtılmalarını da değinen seçim programı şu an yürürlükte olan Dublin III düzenlemesinin feshedilmesini savunmakta, ekonomi ve nüfus kriterlerinin de dikkate alındığı daha adil ve eşit bir dağıtım sistemine geçilmesini öngörmektedir.

74. "Die FDP ist Unwählbar Geworden"-Empörung Nach Lindners Krim-These", stern.de, 7 Ağustos 2017.

75. "Lindner: Merkel Türkiye'ye Karşı Yeterince Sert Değil", Deutsche Welle Türkçe, 23 Ağustos 2017.

FDP çifte vatandaşlık hakkını da savunmakta lakin CDU benzeri bir kısıtlama getirerek bu hakkın –AB haricindeki vatandaşlar için– yalnızca ilk üç kuşak için uygulanması ve daha sonraki jenerasyonun ise sadece Alman vatandaşlığına sahip olmasını savunmaktadır. Burada da elbette temel hedef kitlesi Almanya'daki Türklerdir.⁷⁶

İslam

Seçim programında antisemitizm ve İslam düşmanlığına toplumda yer verilmeyeceğine değinilirken dinin özgürce yaşanma hakkına sahip olunduğunun altı çizilmektedir. Bu bağlamda FDP genel anlamda çarşafın yasaklanmasını da desteklememekte ancak gerek duyulduğu takdirde –ki kimlik tespiti amacıyla bu gerekli görülebilir– kamusal alanlarda buna istisnai bir yasaklama getirilebilmelidir. Son olarak dini dernek ve cemaatlerin başta Türkiye veya Suudi Arabistan gibi ülkelerden finansal olarak yardım alması da desteklenmemektedir.⁷⁷

Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland, AfD)

2013 yılında avro karşıtları olarak farklı bir siyaset iddiası ile kurulan, devletçi uygulamaları tenkit ederek bazı liberal çevrelerde de sempati toplayan AfD bugün Almanya siyaseti ve kamuoyunda İslam, mülteci ve yabancı karşıtlığı, popülist ve ayrıştırıcı tutumu ile gündeme gelmektedir. Kurulduğu 2013 yılını müteakip 2014 yılında eyalet meclislerine girmeyi başaran parti aynı yıl Avrupa Parlamentosu'nda da iki milletvekilliği kazanmıştır. 2013'te Federal Meclis seçimlerine de katılmış olmasına rağmen yüzde 4,7'lik oy oranıyla Bundestaga girmeyi başaramayan AfD'nin 24 Eylül'de yapılacak olan seçimlerde ise bu defa Meclise girmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. Almanya'nın 16 eyaletinden 13'ünde temsil edilen AfD en büyük siyasi

76. "Sol Parti (Die Linke) 2017 Federal Seçim Programı", s. 2.

77. "Hür Demokratların 2017 Federal Meclis Seçimlerine İlişkin Program Taslağı", s. 82, 83.

çıkışını 2015'te ortaya çıkan mülteci krizi sırasında gerçekleştirmiş ve Şansölye Merkel'in ılımlı mülteci politikasına yönelik sert bir muhalefet sergilemiştir. Bu çerçevede İslam karşıtlığının çekim merkezi haline gelen ve kendilerini "Avrupa'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar Hareketi" (PEGIDA) olarak tanımlayan oluşumla ciddi bir dayanışma sergilemiştir. Partinin bugünkü popüleritesine kavuşmasında Şansölye Merkel'i sorumlu tutanlar da mevcuttur. Buna göre birçok seçmenin AfD'ye teveccüh göstermesinin sebebi Merkel'in mülteci politikasındaki ılımlı yaklaşımı ve birçok Alman'ın bu korkusunun giderilemeyeşidir.⁷⁸

Bugün AfD'ye ilişkin sağcı popülist tanımın yanı sıra İslam/yabancı karşıtı ve aşırı sağcı popülist tanımlamaları da tercih edilmektedir. Partinin kuruluş aşamasında kendisini merkezde olarak öne çıkarmaya çalışması ve hatta liberalizmi söylemselleştirmiş olması bugün seçim programına yansıyan siyasi realite ve partinin genel söylemleriyle kesinlikle örtüşmemektedir.⁷⁹ Aksine sağcı popülizm ile aşırı Alman nasyonalist eğilimin yansımasıdır. Partinin 24 Eylül için liste başı adayları Alice Weidel ve Alexander Gauland'dır. Parti kurmaylarından biri olan Alexander Gauland'ın Ağustos sonunda yaptığı bir konuşmada SPD'li Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanı Aydan Özoğuz'dan bir çöp gibi kurtulacaklarını söylemesi Almanya'da büyük tepki toplamış ve kendisine aşırı sağ eleştirisi yapılmıştır.⁸⁰ Türk kökenli bakan Özoğuz'un bir röportajında söylediği, "Dil dışında spesifik bir Alman kültüründen bahsedilemez" sözlerine cevap veren Gauland, "Bunu da bir Alman Türk'ü söylüyor. Onu Eichsfeld'e davet edin ve spesifik Alman kültürünün ne olduğunu ona anlatın. O zaman bir daha hiç buralara gelmez ve biz de Tanrı'nın yardımıyla kendisin-

den Anadolu'da kurtulmuş oluruz" açıklamasını yapmıştır.⁸¹ Burada tekrar altı çizilmesi gereken husus Gauland'ın spesifik olarak tercih ettiği terimin "çöplerden kurtulmak ve imha etmek" olarak kullanılan Almanca "entsorgen" kelimesi olmasıdır. Gauland'a yönelik haklı olarak ırkçılık eleştirisinde bulunan örneğin CDU genel sekreteri Peter Tauber'in yanı sıra en dikkat çeken tepki Gauland'ı "Nazi gibi konuşuyor" sözleriyle eleştiren SPD grup başkanvekili Thomas Oppermann'dan gelmiştir.⁸² Bu bağlamda diğer beş partiden hiçbirinin AfD ile olası bir koalisyon hükümeti içerisinde yer almayı düşünmediğini de belirtmek gerekir.

2013 yılında avro karşıtları olarak farklı bir siyaset iddiası ile kurulan AfD bugün Almanya siyaseti ve kamuoyunda İslam, mülteci ve yabancı karşıtlığı, popülist ve ayrıştırıcı tutumu ile gündeme gelmektedir.

AfD'nin 74 sayfalık "Almanya için Program" başlıklı seçim programında göçmen politikası, İslam'ın Almanya'da sınırlandırılması, doğrudan (plebisiter) demokrasi, AB'den çıkış, avro yerine yerli para birimi ve Almanya'daki yabancıları ele alan konuları kapsamaktadır. Ancak genel olarak bakıldığında dahi programda somut çerçevesi bulunan vaatlerin oldukça sınırlı ve program dilinin de oldukça zor anlaşılır olduğu tespit edilmektedir.⁸³ Bu anlamda örneğin en dikkat çeken husus ise çoğu tasarruf önerisinin mülteciler ve göçmenlere yönelik yapılan finansal yardım ve yatırımların azaltılmasına ilişkin olmasıdır.

78. "Merkels Politik Treibt die Leute zur AfD", (Oskar Niedermayer ile röp.) DLF, 19 Eylül 2016.

79. Jasper von Altenbockum, "Geistig-Moralische Wende in der AfD", FAZ, 24 Nisan 2017.

80. "Gauland Spricht über "Entsorgung" von Özoguz", Zeit Online, 28 Ağustos 2017.

81. "Göçmen Karşıtı Alman Liderden Türk Kökenli Bakana: Anadolu'ya Gitsin de Kurtulalım", Sputnik Türkçe, 23 Ağustos 2017.

82. Thomas Oppermann, Twitter, 28 Ağustos 2017, saat: 11.38, <https://twitter.com/ThomasOppermann/status/902087884488024064>, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017)

83. Olaf Gersemann, "AfD-Programm ist das Sprachlich Unverständlichste", WELT, 26 Ağustos 2017.

Halkoylamalarının Alman siyasetinde yer almasını savunan seçim programı İsviçre örneğine benzer bir karar mekanizmasına Almanya'nın avro birimindeki geleceğine ilişkin başvurulması gerektiğini savunmaktadır. Avro yerine Alman markının yeniden tedavüle sokulması hedeflenirken aynı zamanda federal konsey (*Bundesversammlung*) tarafından seçilen cumhurbaşkanının da doğrudan halk tarafından seçilmesi istenmektedir. Ancak geleneksel bir parlamenter model olan Almanya siyasi sisteminin işleyişine aykırı olan bu çağrıya ana akım Alman siyaseti karşı çıkarken⁸⁴ toplumsal bir desteği de bulunmamaktadır.

2011 yılında CDU/CSU-FDP koalisyon hükümeti döneminde kaldırılan zorunlu askerliği yeniden eski haline getirmeyi de hedefleyen AfD⁸⁵ emeklilik konusunda da somut bir asgari yaş sınırlandırması yerine emeklilik yaşının 45 yıllık bir çalışma süresine şartlanmasını savunmaktadır.⁸⁶ AfD'nin programında öne çıkan diğer konular ise şüphesiz güvenlik, dış politika, Türkiye ile ilişkiler, göç, uyum ve İslam'a yönelik politikalarıdır.

Güvenlik

Güvenlik konusunda öncelikle Almanya'nın sınır güvenliğinin artırılması üzerinde söylemlerini yoğunlaştıran AfD en büyük tehdidin ise uluslararası "İslamcı" terörizmin oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda tüm hukuki yöntemlerle buna karşı mücadele edilmesi gerekmektedir. Bir AB ordusunun kurulması ve yabancı çıkarları için Alman güvenlik güçlerinin kullanılmasına da karşı çıkmaktadır. Almanya'daki suç oranı ile ülkede yaşayan yabancıla-

rı ilişkilendiren seçim programı sayısal oranda artan Müslümanların Almanya'nın toplumsal barışına artarak bir tehdit oluşturduğunu belirtmektedir.⁸⁷ Bu çerçevede mültecilerin sınır dışı edilmesi de savunulmaktadır.

AB, Dış Politika ve Türkiye ile İlişkiler

Avro bölgesinden çıkma taraftarı olan AfD ege-men devletlerden oluşan ancak birlikte ortak çalışan bir Avrupa'yı savunmaktadır. AB'nin başarısız olduğu ileri sürülürken Almanya'nın BM Güvenlik Konseyi'nin daimi bir üyesi olması gerektiği öne sürülmektedir. 2016'da ABD Başkanı Donald Trump'ın seçilmesini ve İngiltere'nin Brexit kararını memnuniyetle karşılayan tek büyük Alman partisi olan AfD, Rusya'ya karşı yaptırımlara son verilmesi ve daha yakın bir iş birliğine girilmesini öngörmektedir.

AfD'ye göre de Türkiye'deki gelişmeler kaygı verici olarak addedilmekte ve bu durum Türkiye'nin Avrupa değerlerinden uzaklaştığının bir göstergesidir. Türk vatandaşlarına yönelik vize kolaylığı veya muhtemel vize serbestisi de seçim programında reddedilmektedir. Türkiye karşıtlığını geçmişte gerçekleştirilen tüm anlaşmalar nezdinde de geçerli kılmaya düşünceyle başta 1963 yılında Türkiye ve AB arasında yapılan anlaşmalar olmak üzere yapılan sosyal güvenlik anlaşmalarının da feshedilmesi hedeflenmektedir.⁸⁸

AfD'li birçok kurmay Almanya'daki Türkler, Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan üzerinden dışlayıcı bir söylem geliştirmektedir. Örneğin 16 Nisan referandumunda Almanya'da kullanılan evet oranının yüzde 63 olması⁸⁹ AfD'li Alice Weidel'in, "Evet diyenler Türkiye'ye dönsün" çağrısını yapmasına sebep olmuştur.

84. Armin Käfer, "Gauck: Präsidenten Nicht Direkt Wählen", *Stuttgarter Nachrichten*, 7 Mart 2017.

85. "AfD Fordert die Wiedereinführung der Wehrpflicht", *afdkompakt.de*, 28 Mayıs 2017.

86. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", *afd.de*, s. 57, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017).

87. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", s. 34.

88. Bu doğrultuda örneğin 1964 yılında Türkiye ve Almanya arasında yapılan sosyal sigorta anlaşmasının da iptal edilmesini isteyen AfD bu konuda Alman vatandaşlarının dezavantajları olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", s. 62.

89. M. Erkut Ayvaz, "16 Nisan'da Yurt Dışı Seçmenin Evet Tercihi", *Yeni Şafak*, 21 Nisan 2017.

Weidel bu talebine ilaveten evet tercihinde bulunanların Alman vatandaşlığının da geri alınması gerektiğini belirtmiştir. Zira Weidel'e göre Alman vatandaşlığına yalnızca başarılı bir uyum ve sadakat karşılığında ulaşılabilmelidir. Burada anlaşılacağı üzere uyum adı altındaki beklenti sorunsuz bir asimilasyon sürecidir. Benzer bir söylemi AfD'nin diğer liste başı aday Gauland da tercih etmektedir. Gauland da dindar bir Almanyalı Türk'ün Almanya yerine Türkiye'de yaşaması gerektiğini ve "evet diyenler" in de Türkiye'ye geri dönmeleri gerektiğini sık sık ifade etmektedir. Bu bağlamda Gauland'ın Almanya'ya yönelik sadakat mefhumunda ısrarcı olması ve gelinen noktada artık "yolların ayrılması" gerektiği yönündeki çağrısı aşırı sağcıların beklentilerine hitap etmektedir.

İslam

AfD'nin İslam ile ilgili oldukça net ve dışlayıcı bir yaklaşımı söz konusudur. Partinin daha önceki söylemleriyle son derece uyumlu bir şekilde seçim programında da İslam'ın Almanya'ya ait olmadığı vurgulanmakta ve sayıları 4 milyonu aşan ve sürekli artan Müslümanların Almanya için büyük bir tehlike oluşturduğu sıklıkla ifade edilmektedir. AfD'ye göre "İslami devletler" Almanya'da camiler inşa ederek ve bunları işleterek hem kendi güçlerini artırmakta hem de Almanya'da İslam'ın yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda örneğin bünyesindeki 900 cami ile Türkiye'nin etkisindeki DİTİB'in Almanya'da kabul edilemeyeceği seçim programında belirtilmektedir.⁹⁰ Minare ve ezanlara da karşı olduğunu ekleyen AfD ezanın İslami bir hakimiyet sembolü olduğuna işaret etmektedir. Ancak Almanya'da çok düşük bir orana tekabül eden bazı camilerde gerçekten minareler mevcut olsa da Almanya'daki ezanların dışarıya yönelik okunması söz konusu değildir. Dolayısıyla AfD'nin karşıtlığı ezanın şeklinden ziyade içeriğine yöneliktir ki bunu da

kabul etmektedir. Benzer bir talep camilerdeki vaazların Almanca olması gerektiği yönündedir. Aynı şekilde İslam eleştirisi ile dini hiciv (yani karikatürler de dahil olmak üzere) AfD'ye göre tamamen yasal olmalıdır. Bu anlamda din eleştirisinin İslamofobi veya ırkçılık olarak eleştirilmesi de AfD tarafından kabul edilmemektedir. Son olarak çarşafın (burka) kamusal alanda tamamen, başörtüsünün ise kamu hizmetinde yasaklanması hedeflenmektedir.⁹¹

Göç ve Uyum

Uyum konusunda Alman okullarındaki resmi İslam din dersini eleştiren AfD bunun uyum sürecine engel olduğunu ileri sürmektedir. AfD'ye göre uyum Almanya'nın Müslümanlara uyum sağlamasından ziyade Müslümanların Almanya'ya uyum sağlamaları anlamına gelmesi gerekmektedir. Buna göre Alman okullarında Müslümanlara yüzme ve spor dersleri ile okul gezilerinde ayrıcalık tanınmaması savunulmaktadır.

Almanya'ya göç etmiş ve oturum hakkı kazanmış olan herkesin yeni vatanlarına ve Alman "öncü kültürü"ne uyum sağlamaları şart koşmakta hatta açık bir şekilde "asimile olmayanlar" a Alman vatandaşlığının verilmemesi savunulmaktadır. Çifte vatandaşlık konusunda da 2000 öncesi statükoya geri dönmeyi hedefleyen AfD, Alman vatandaşı olmak için anne veya babanın Alman olması gerektiğini belirtmektedir. Son olarak iltica hakkını anayasal bir hak olarak değerlendirmeyen AfD yalnızca gerekli olduğu zamanlarda "kalifiye" kişilerin Almanya'ya göç etmesine sıcak bakmaktadır. Dolayısıyla Almanya'nın kalifiye olmayan mültecilerden "korunması" gerekmektedir.⁹² Mülteciler konusunda son olarak sayısı 10 bin olan bir kota AfD'li Alice Weidel tarafından ileri sürülmüştür.⁹³

90. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", s. 35.

92. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", s. 29.

93. "AfD Fordert Obergrenze von 10.000 Flüchtlingen", WELT, 5 Eylül 2017.

90. "AfD 2017 Federal Meclis Seçim Programı", s. 34.

ALMANYA'DAKİ TÜRK SEÇMENLER VE FEDERAL MECLİS SEÇİMLERİ

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 18 Ağustos 2017 tarihinde Almanya Federal Meclis seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip ve sayısı 720 bin,⁹⁴ 900 bin⁹⁵ ve 1 milyon 250 bin⁹⁶ arasında olduğu tahmin edilen Almanya'daki Türklere yönelik bir çağrıda bulunmuştur. Seçim sürecinde adeta Türkiye karşıtı bir söylem yarışına giren Federal Meclisteki partilere yönelik Erdoğan'ın, "Almanya'daki bütün soydaşlarım diyorum ki sakın bir yanlışa düşüp de bunları desteklemeyin. Ne Hristiyan Demokratları ne SPD'yi ne Yeşiller'i. Bunların hepsi Türkiye düşmanıdır. Orada şu anda Türkiye'ye karşı düşmanlık yapmayan siyasi partilere gerekli desteği verin"⁹⁷ sözleri Almanya siyasetinde büyük etki yaratmıştır. Her ne kadar seçim sürecinde tüm partiler Türkiye karşıtlığı üzerinden popülist bir söylem yarışına girmişse de Erdoğan'ın sözleri tüm partiler tarafından eleştirilerek reddedilmiştir. Bununla birlikte ilgili siyasi parti ve liderlerinden bu çağrıya içişlere müdahale söylemiyle tepki gösterilmişse de diğer yandan son olarak Türkiye'deki 16 Nisan referandumu sürecinde görüldüğü üzere Alman siyasetçilerin hayır cephesine aktif destek verdiği gerçeği görmezden gelinmiştir.

Erdoğan'ın bu çağrısı sonrasında ise gözler bir kez daha toplam sayısı 3 milyonu aşan Almanya'daki Türklere çevrilmiştir. Bu oranın yaklaşık üçte birinin Alman vatandaşlığına ve böylelikle seçme hakkına sahip olması 24 Eylül'de

oyların hangi partilerden yana kullanılacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Almanya'daki Türk kökenli seçmenlerin geçmişte ağırlıklı olarak bilhassa SPD ve Yeşiller'den yana oy kullandıkları bir gerçek iken son yıllarda bu partiler ve Alman medyası tarafından desteklenen Türkiye karşıtı söylem ve uygulamalar sonucunda Türk seçmenin bu partilere tepkili olduğu tahmin edilmektedir. Özellikle ilk jenerasyonun taleplerine geçmişte daha ılımlı ve görece kapsayıcı bir yaklaşım sergilemiş olan SPD ve Yeşiller'e verilen destek, bugün söz konusu partilerin de benimseydiği saplantılı Erdoğan ve Türkiye karşıtı tutum ve söylemler sebebiyle gerilemiş durumdadır. Bu durum bilhassa Almanya'nın 15 Temmuz darbe girişiminden sonra FETÖ mensuplarına kucak açan tutumu,⁹⁸ Ermeni yasaının Alman Meclisinde neredeyse tüm milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmesi, Almanya'nın 16 Nisan referandumu sürecinde aktif bir şekilde hayır kampanyası yürütmesi ve AK Parti'li siyasetçilerin Almanya'da referandum etkinliklerine katılmasına izin verilmemesi sonrasında ciddi bir değişime sebep olmuştur.

Almanya'daki Türklerin oy tercihlerini ele alan sınırlı sayıdaki kamuoyu araştırmalarına bakıldığında ise örneğin 2013'teki Federal Meclis seçimlerinde Türk seçmenin yaklaşık yüzde 71,5'inin oy kullandığı ve birinci sırada yine SPD'ye oy verdiği görülmektedir. Böylelikle Türk seçmenin yaklaşık yüzde 64'ü SPD'den yana oy kullanırken, yüzde 12'si ise Yeşiller ve Sol Parti'ye oy vermiştir. Merkel liderliğindeki CDU/CSU ise 2013'teki son Federal Meclis seçimlerinde Türk seçmenin yalnızca yüzde 7'sinin oyunu alabilmiştir.⁹⁹ Ağırlıklı olarak sol ve çevreci partilerden yana geçmişte oy kullanılmış olunmasının belirleyici faktörü

94. "Türkler Hangi Partiyi Seçecek?", Deutsche Welle Türkçe, 27 Ağustos 2017.

95. "Wie Stimmen die Deutsch-Türken ab?", *Handelsblatt*, 10 Eylül 2017.

96. "Türkischstämmige Wähler in Deutschland Halten Traditionell zur SPD", merkur.de, 29 Ağustos 2017.

97. "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Almanya'daki Türklere Çağrı", Anadolu Ajansı, 18 Ağustos 2017.

98. M. Erkut Ayvaz ve Bünyamin Keskin, "Almanya'da Türkiye ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Algısı", *SETA Analiz*, Sayı: 182, (Ocak 2017).

99. "Erdoğan'ın Boykot Çağrısı Ne Kadar Etkili?", Deutsche Welle Türkçe, 18 Ağustos 2017.

başta Hristiyan Birlik partilerinin Alman öncü kültürü gibi nasyonalist talepleri, Türklere yönelik çifte vatandaşlığın reddi, uyum sürecinin esasen bir asimilasyon süreci olarak görülmesi, Türkiye'nin AB üyeliğine kategorik olarak karşı çıkılması gibi yaklaşımlar ile açıklanırken, sol partilerin geçmişte daha ılımlı bir uyum politikasına yakın oldukları gerekçeleri ileri sürülmektedir. Her ne kadar geçmişte CDU/CSU'nun Türkiye'ye yönelik genel tutumu pek olumlu sayılmasa da bugün gelinen noktada kolektif olarak tüm partilerin CDU/CSU'nun geçmişte takındığı pozisyonların çok ötesine ulaştıkları gözlenmektedir.

Yine yakın bir zamanda Göç ve Entegrasyon için Alman Vakıfları Danışma Kurulu tarafından Türk kökenli seçmen davranışlarına ilişkin yapılan bir araştırmaya göre Türk kökenli seçmenin yüzde 70'i kendisini SPD'ye bağlı bulurken, yüzde 13'ü Yeşiller cevabını vermiştir. Sol Parti cevabını verenlerin sayısı yüzde 10 ile sınırlı iken CDU/CSU'ya yakın olduğunu belirten Almanya'daki Türk seçmen oranı ise yalnızca yüzde 6 ile sınırlıdır. Araştırmada en dikkat çeken husus ise katılımcıların yüzde 60'ının olası bir seçimde Recep Tayyip Erdoğan'dan yana oy kullanacaklarını ifade etmeleridir.¹⁰⁰ Dolayısıyla bu sonuçlar bilhassa geçmişte Türklere ciddi anlamda oy almış olan başta SPD gibi partilerde haklı tedirginliğe sebebiyet vermektedir.

Almanya'daki Türklere büyük çoğunluğunun muhafazakar Türk ve işçi çevrelerinden oluşmaları pragmatik sebeplerin de ilave etkisiyle geçmişte Alman sol partilerden yana oy kullanılmasını sağlamıştır. Bugün ise genç jenerasyonun geçmişteki temel göçmen beklentilerinden ayrılan farklı talep ve istekleri öne çıkmaktadır. Geçmişe kıyasla genç ve daha eğitilmiş olan Türk seçmenin özgüvenli bir perspektifle Almanya'daki Müslüman ve Türk kimliğini mu-

hafaza etme isteği geleneksel Alman siyasi partilerle uyumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla bugün Türk seçmenin oy tercihi ilgili partilerin yalnızca göçmen politikalarına indirgenemediği gibi Türkiye karşıtlığı ve popülist söylemlerin de bunda önemli bir etkisi olduğu muhakkaktır.

Türk seçmenin yaklaşık yüzde 64'ü SPD'den yana oy kullanırken yüzde 12'si ise Yeşiller ve Sol Parti'ye oy vermiştir. Merkel liderliğindeki CDU/CSU ise 2013'teki son Federal Meclis seçimlerinde Türk seçmenin yalnızca yüzde 7'sinin oyunu alabilmiştir.

Federal Meclisin mevcut dağılımına bakıldığında ise Türk kökenli 11 federal milletvekilinin 5'inin SPD, 3'ünün Yeşiller, 2'sinin Sol Parti'de yer aldığı ve en büyük meclis grubu bulunan Hristiyan Birlik partilerinde ise Türkiye kökenli yalnızca bir milletvekilinin olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye ile gerilimli ilişkiler bağlamında Alman siyasetçilerinden daha sert bir pozisyon ve söylemlerle dikkat çeken Türk kökenli milletvekilleri, çoğunluğu teşkil eden muhafazakar eğilimli Türk seçmenden gelen ciddi eleştirilere de muhatap olmaktadır. 24 Eylül'de gerçekleşecek olan seçimlerde de yine benzer bir siyasi profile sahip Türk kökenli milletvekillere yer veren büyük siyasi partiler, Almanya'daki Türk seçmenin çoğunluğunu temsil edenlere karşı ise fiili olarak siyasi temsiliyet imkanını büyük partiler nezdinde kapatmaktadır. Bu çerçevede özellikle muhafazakar ve Türk kimliğini koruyarak Alman Anayasası'na uyumlu bir çerçevede var olmayı hedefleyen Türklere asimilasyoncu bir tahayyülü kabul etmemekle birlikte Alman öncü kültürü dayatmalarını da geri çevirmektedir. Ancak bu eğilimdeki Türk

100. Kemal Hür, "Die Deutsch-Türken und die Bundestagswahl", Deutschlandfunk, 6 Haziran 2017.

seçmenlerin hiçbir büyük partide siyasi kariyer olanağı bulamamasına yönelik eleştiriler özellikle son yıllarda artmış durumdadır. Bu doğrultuda son yıllarda artan kolektif bir Erdoğan karşıtlığının da Alman siyasi partiler nezdinde neredeyse temel bir şart olarak görülmeye başlanması alternatif siyasi hareketlerin kurulmasını da gündeme getirmiştir. Çeşitli faktörlerin etkili olduğu bu tercihte göçmenlerin ve özellikle Türk kökenlilerin Alman siyasi elitleri tarafından gerçek anlamda temsil edilmedikleri ve hatta dışlandıkları algısı söz konusudur. Bu çerçevede Türk kökenliler tarafından 2010'da kurulan Yenilik ve Adalet için Birlik (Bündnis für Innovation und Gerechtigkeit, BIG) partisinin yanı sıra 2016'da kurulan Alman Demokratlar Birliği (Allianz Deutscher Demokraten, ADD) başta Türkler ve göçmenlerin taleplerini daha etkili bir şekilde temsil etme ve bu boşluğu doldurma hedefiyle ortaya çıkmıştır. Her ne kadar son olarak 2017 yılında gerçekleşen Kuzey Ren-Vestfalya seçimlerine katılan her iki partinin oy oranları yüzde 5 eyalet meclis seçim barajını geçmeye yetmediyse de partilerin ileriye dönük hedefleri bulunmaktadır. Bu bağlamda BIG 24 Eylül Federal Meclis seçimlerini boykot etme kararı almış, ADD ise yalnızca Kuzey Ren-Vestfalya eyaletindeki parti listesiyle Federal Meclis seçimlerine katılacaktır.

Almanya siyasetinin seçim dönemlerinde hatırladığı Türk seçmen kendisine karşı yapılan haksızlıklar karşısında siyasi olarak bir mücadele platformu bulamama zorluğu yaşamaktadır. Bununla birlikte son yıllarda artan Türkiye karşıtı söylemin yanı sıra Almanya'nın PKK ve FETÖ konusundaki tutumu Türk seçmenlerde önceden teveccüh gösterilen siyasi partilere yönelik bir tepkiye dönüşmek üzeredir. Bu nedenle 24 Eylül'de oy kullanacak Türk seçmen sayısında bir düşüş yaşanacağı tahmin edilirken bu bağlamda en çok SPD'nin zararlı çıkması beklenmektedir. Buna karşılık ise küçük parti-

lerin her ne kadar şimdilik tüm Almanya'da bir karşılığı olmasa da uzun vadede muhafazakar Türklere yönelik bu dışlamanın devam etmesi halinde muhafazakar göçmenleri temsil eden iyi organize olmuş bir siyasi partiye ihtiyaç olduğu açıkça görülmektedir.

ANKETLERDEKİ SON DURUM VE MUHTEMEL KOALİSYON TAHMİNLERİ

24 Eylül'deki Federal Meclis seçimlerine dair yapılan anketlerde Meclise altı siyasi partinin girmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. Ancak hükümetin kurulması için gereken en az 300 milletvekili hangi partilerin bir araya getireceği sorusuna dair bazı ihtimaller üzerinde durulmaktadır.

Partilerin anketlerdeki oy oranlarına bakıldığında örneğin son olarak Allensbach kamuoyu şirketinin anketine göre CDU/CSU'nun kısmi bir düşüş yaşadığı ve muhtemel oy oranının yüzde 38,5'e gerilediği ileri sürülmüştür.¹⁰¹ Bu rakam CDU/CSU'nun 2013 Federal Meclis seçimlerinde elde ettiği yüzde 41,5'lik oy oranının altında olmasına rağmen diğer şirketlerin yaptığı çoğu anketlerde de en yakın rakibi SPD ile yaklaşık 15-16 puanlık bir oy farkı bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan CDU'nun son yıllardaki en düşük oy oranı Almanya'nın mülteci krizi ile karşı karşıya kaldığı 2015 sonbaharında yaklaşık yüzde 34 iken ortaya çıkmıştır. Son yıllarda kamuoyu anketlerindeki en yüksek oy oranı ise Ağustos 2015'te tespit edilen yüzde 43 oranıdır. Şimdilik bu oy oranının yakalanması ise pek muhtemel görünmemektedir.

SPD açısından bakıldığında ise Martin Schulz'un Ocak ayında SPD'nin şansölye adayı ve Mart ayında SPD genel başkanı olması sonrası anketlerde ciddi bir değişiklik yaşanmıştır. Schulz'un göreve gelmesinden önce anketlerde-

101. "Allensbach-Umfrage. Union Verliert Leicht an Zustimmung", *FAZ*, 6 Eylül 2017

ki SPD oylarının neredeyse yüzde 20'nin altında ve böylelikle partinin 2013'deki federal seçim sonuçlarından yaklaşık 5-6 puan daha geride olduğu saptanırken, Schulz sonrası ilk günlerde parti anketlerde yaklaşık 10 puanlık bir artış yakalamıştır. Aynı dönemde Schulz'un anketlerdeki popülarite oranı da Merkel'i geride bırakmıştır. Bu süre içerisinde SPD'nin CDU/CSU oylarına yaklaştığı ileri sürülürken bu yükseliş trendi uzun sürmemiş ve daha sonra gerçekleşen üç eyaletteki meclis seçimleri sonrası SPD yeniden düşüş trendine geçmiştir. Örneğin 3 Eylül akşamı gerçekleşen Merkel ve Schulz arasındaki TV düellosu sonrası yapılan (8 Eylül 2017) Infratest Dimap anketine göre SPD'nin oyu bir önceki ARD anketindeki yüzde 22 oranına¹⁰² kıyasla gerileyerek yüzde 21'e düşmüştür.¹⁰³ Diğer yandan Forsa araştırma şirketinin (8 Eylül 2017) anketine göre SPD yüzde 23 bandında seyrederken TV düellosu sonrasında CDU'nun oy oranının ise yüzde 37'ye kadar gerilediği ileri sürülmektedir.¹⁰⁴

Diğer partilerin yakın geçmişteki oy oranlarına bakıldığında ise örneğin yine başta Alman kamu televizyonu ARD'nin yaptığı "Almanya Trendi" adlı ankete göre Sol Parti'nin oy oranı yüzde 9 ve Yeşiller'in oy oranı ise yüzde 8 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda Sol Parti'nin Federal Meclis seçimlerinden üçüncü parti olarak çıkması ihtimaller dahilinde iken, CDU/CSU'nun kesinlikle AfD ve Sol Parti ile bir koalisyon içerisinde olmayacağı kamuoyuna yapılan açıklamalardan ötürü bilinmektedir. SPD lideri Schulz'un ise –bu tutumu sebebiyle parti içerisinde dahi eleştirilere muhatap olsa da–¹⁰⁵ henüz Sol Parti'yi kategorik olarak olası bir koalisyon-

dan dışlamadığını belirtmek gerekmektedir. Diğer taraftan her ne kadar mevcut Bundestag dağılımında grubu bulunmayan ancak parti lideri Christian Lindner ile ciddi bir yükseliş trendine giren ve eyalet seçimlerinde önemli başarılar elde eden FDP, son anketlerde yüzde 8 ile yüzde 10 arası bir oy oranına ulaşmaktadır. Sağcı popülist AfD'nin ise her ne kadar yılın ilk aylarına kıyasla oylarında bir düşüş görülse de –ki 2015 sonlarında mülteci krizi sebebiyle bazı anketlerde AfD'nin oy oranının yüzde 14'e ulaştığı ileri sürülmüştür– şu sıralar yüzde 8 ile yüzde 11 arasında değişmektedir.

24 Eylül'deki Federal Meclis seçimlerine dair anketlerde Meclise altı siyasi partinin girmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. Ancak hükümetin kurulması için gereken en az 300 milletvekilini hangi partilerin bir araya getireceği sorusuna dair bazı ihtimaller üzerinde durulmaktadır.

Başta AfD'de olmak üzere özellikle küçük partilerdeki bu değişken rakamlar CDU/CSU ve SPD'nin ardından Federal Mecliste üçüncü büyük partiyi kimin oluşturacağı sorusuna cevap bulunamamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte "CDU/CSU-SPD"den müteşekkil olası bir "büyük koalisyon" hükümeti durumunda ana muhalefet partisini kimin teşkil edeceği ve bu durumda sağcı popülist bir partinin bu konumu elde etmesi ihtimali de geçerliliğini korumaktadır.

Böylelikle mevcut şartlarda yeniden büyük koalisyonun veya CDU/CSU-FDP-Yeşiller koalisyonunun kurulması ihtimaller dahilindedir. CDU/CSU'nun yalnızca FDP ile bir koalisyon kurmasının ise mevcut anketlerden yola çıkarak mümkün olmayacağı tahmin edilmekte ancak tamamen de olasılık dışı görülmemektedir.

102. "ARD-Deutschlandtrend. SPD und Union Verlieren, AfD Gewinnt", tagesschau.de, 25 Ağustos 2017.

103. "ARD-DeutschlandTrend vom 07. September 2017", tagesschau.de, 7 Eylül 2017

104. "Umfrage Nach TV-Duell: Union Verliert, SPD Gewinnt Nicht", FAZ, 8 Eylül 2017

105. Daniel Friedrich Sturm, "Wie Lange Hält Schulz Noch an Rot-Rot-Grün Fest?", WELT, 23 Temmuz 2017.

TABLO 1. EYLÜL AYINDA YAPILAN ANKETLERE GÖRE ALTI BÜYÜK SİYASİ PARTİNİN OYLARI (YÜZDE) ¹⁰⁶							
	CDU/CSU	SPD	Yeşiller	Sol Parti	FDP	AfD	Diğerleri
Spiegel Online Wahltrend (12 Eylül)	38,2	22,1	8,2	9,3	9,1	8,5	4,6
Insa (11 Eylül)	36,5	23,5	6	10,5	9	11	3,5
Trend Research (11 Eylül)	37	24	7	10	8	10	5
Emnid (9 Eylül)	37	24	8	9	8	9	5
Forsa (8 Eylül)	37	23	8	10	9	9	4
Forschungsgruppe Wahlen (8 Eylül)	38	22	8	9	9	9	5
Infratest Dimap (7 Eylül)	37	21	8	10	9	11	4
GMS (7 Eylül)	38	22	9	9	10	8	4
Allensbach (6 Eylül)	38,5	24	7,5	8	10	8	4
Forsa (6 Eylül)	38	23	8	9	8	9	5
Spiegel Online Wahltrend (5 Eylül)	38,1	24,1	7,7	9,1	8,7	8,2	4,1
Insa (4 Eylül)	36,5	23,5	6,5	10	8,5	10,5	4,5
Trend Research (4 Eylül)	38	23	6	9	9	10	5
Emnid (2 Eylül)	38	24	8	9	8	8	5
Forschungsgruppe Wahlen (1 Eylül)	39	22	8	9	10	8	4

SONUÇ

24 Eylül sürecinde mevcut Meclis dağılımında yer alan dört partinin yanı sıra Meclise girmesine kesin gözüyle bakılan iki parti öne çıkmaktadır. Seçimlerdeki parti söylemleri ve kampanyalara bakıldığında öne çıkan konuların başında Almanya'nın iç güvenliği gelmektedir. Bu bağlamda tüm partilerin "İslamcı" terörizm tehlikesi üzerinden bir söylem geliştirmesi ve bu konuda yeni tedbirleri vaat etmesi dikkat çekmektedir. Diğer taraftan ise başta Hristiyan Birlik partileri ve sağcı popülist AfD'nin Almanya'daki aşırı sağcı tehlikeye karşı bir söylem ve net bir pozisyon

106. Alle Autoren, "Union Verliert Punkte, AfD und FDP Teilen Sich Platz Drei", merkur.de, <https://www.merkur.de/politik/aktuelle-umfrage-zur-bundestagswahl-2017-rueckschlag-fuer-martin-schulz-droht-spd-eine-historische-schluppe-zr-7400305.html>, (Erişim tarihi: 14 Eylül 2017) ve ilgili kamuoyu anket şirketlerinin internet platformları.

geliştirmedeği saptanmaktadır. Sosyal demokrat ve sol partilerin ise aşırı sağcı tehlikeye işaret etmelerine karşın aşırı sol ve sol terörizmi görmezden geldikleri söylenebilir. Bu bağlamda bilhassa Sol Parti'nin Almanya'da da yasaklı bir terör örgütü olarak kabul edilmesine rağmen seçim programında terör örgütü PKK yasağının kaldırılmasını alenen talep etme cüreti söz konusudur.

Almanya'nın en önemli meseleleri olarak kamuoyunda öne çıkanlar ise emekliler ve sosyal adalet ile ilgili vaatler, eğitim, ekonomi, AB'nin geleceği, dış politikadaki yeni arayışlar, Almanya'da İslam, göçmenlerin uyum süreci, Türkiye ile ilişkiler ve mülteci krizidir. Bilhassa emeklilik konusunun Almanya'daki kararsız seçmenler¹⁰⁷ nezdinde önem arz etmesinin ana

107. "Alman Seçmenin Yarısı Hala Kararsız", Deutsche Welle Türkçe, 23 Ağustos 2017.

sebeplerinden biri kuşkusuz 61,5 milyonluk Alman seçmenin demografik yapısıyla ilgilidir. Zira 50 yaş üstü seçmenin yüzde 56,1'lik bir seçmen oranına tekabül etmesi partileri bu alandaki somut vaatlere yöneltmektedir. Yine tüm partilerin benzer bir demografik motivasyonla yoğunlaştıkları göçmenlerin uyumu, İslam'ın Almanya'daki konumu ve Türkiye ile ilişkiler gibi yaşlı jenerasyonun daha sağcı refleksler verdiği konularda da geçerliliğini korumaktadır. Bu sebeple neredeyse tüm partilerin bilhassa bu konular üzerinden –bazı partiler sadece belli anlarda bu yöne meyletse de– sağcı ve hatta popülist söylemlere başvurarak bir oy mobilizasyonunu hedeflediği söylenebilir. Bu tür “popüler” konuların dışında her ne kadar Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı, Rusya'ya yönelik tutum, ABD ile ilişkiler, ekonomi ve eğitim politikaları gibi önemli konular seçim programlarında yer bulmuşsa da ağırlıklı olarak medyaya ve partilerin temel söylemlerine pek fazla yansımamıştır.

Federal Meclis seçimlerindeki en önemli konulardan biri de kuşkusuz yeni şansölyeyi hangi büyük partinin çıkaracağı sorusudur. Ancak bu hususta iki büyük siyasi partinin –bilhassa söylemsel bazda– seçim vaatleri ve içerikleri açısından ciddi anlamda farklılıkların olmadığı yönünde eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştiriler bilhassa 3 Eylül tarihinde CDU ve SPD liderleri arasında gerçekleşen TV düellosu sonrasında da geçerliliğini korumuştur. Örneğin düello esnasında önemli konuların üzerinde partilerin ilgili yaklaşımlarına odaklanmak yerine popülist bir söyleme tevessül edilerek bilhassa Türkiye karşıtlığı üzerinden bir yarış yapılmıştır. Program esnasında daha agresif bir yaklaşımı benimseyen SPD lideri Schulz şansölye olduğu takdirde Türkiye ile yürütülen AB müzakerelerini sonlandıracağını ifade ederek Türkiye'ye üyelik müzakereleri çerçevesinde ödenen mali yardımların da dondurulması gerektiğini belirtmiştir.

Buna karşılık Şansölye Merkel'in yaklaşımı da her ne kadar daha pragmatist bir eğilimde olsa da Schulz'un söylemi sebebiyle benzer bir popülist yönde olmuştur. Genel olarak ise Şansölye Merkel'in iktidar tecrübesi bulunmayan SPD lideri Schulz'a nazaran daha stratejik davrandığı söylenebilir. Bu tartışmaların seçimlere yönelik bariz popülist söylemler içerdiğini iki liderin açıklamalarını müteakip bazı AB liderlerinden gelen tepkiler de doğrulamıştır.¹⁰⁸ Seçim sürecine genel olarak bakıldığında ise açık bir şekilde fark edilen husus çoğu siyasi partinin neredeyse aktif bir seçim kampanyası yürütmüyor olması ve popülist söylemlere sıklıkla başvurusudur. Böylelikle mevcut hükümetin politikalarına yönelik ciddi alternatiflerin sunulmamış olması Alman kamuoyunda da kısmi eleştirilere sebep olmuştur. Benzer şekilde seçim sonrası koalisyon ortaklarının kimlerden müteşekkil olacağına ilişkin dahi ciddi bir tartışmanın yapılmadığı eleştirileri getirilmektedir.

Seçim sürecinin son derece sönük geçmesinin temel sebepleri öncelikle Alman ekonomisinin iyi bir konjonktürden geçmesi, işsizlik sayısının oldukça düşük seviyelerde seyretmesi ve Şansölye Merkel'in pragmatik ve seçmen nezdinde her şeye rağmen güven veren bir siyasetçi olarak alternatifsiz görülmesiyle ilgilidir. Bu sebepler bilhassa SPD'yi seçmen karşısında zorlamakla birlikte Merkel'in en çok eleştirildiği mültecilere yönelik yaklaşımı, göçmen politikası ve Türkiye ile ilişkiler konusunda dahi somut alternatif sunamamaktadır. Tüm bunlara ilaveten Şansölye Merkel'in sistematik bir şekilde siyasi tartışmalardan uzak durması ve rakip siyasileri bir nevi muhatap dahi almaması –ki Martin Schulz bu konuda son derece ağır eleştirilerde bulunmuştur– partisinin Federal Meclis seçimlerini büyük ihtimalle yine başarıyla tamamlamasıyla sonuçlanacaktır.

108. “Macron Lässt Merkel im Türkei-Streit Hängen”, *Bild*, 7 Eylül 2017.

Merkel her ne kadar bu siyaset tarzı ile kendi konumunu pekiştirse de marjinal ve popülist partilerin ana akım siyasete yaklaşmalarına da katkı sağlamaktadır. Merkeze yakın siyasetçilerin farklı söylem ve politikalar geliştirmedeği bir boşluk ortamı tüm Avrupa'da olduğu gibi Almanya'da da aşırı sağcı ve yabancı karşıtı AfD tarafından doldurulmaktadır. Böylelikle mevcut şartlarda 2013'te kurulan AfD'nin ilk kez Federal Meclise girmesine kesin gözüyle bakılırken bu durum partilerin hükümeti kurma arayışındaki senaryolarda da bambaşka bir sonucu doğurabilme potansiyelini taşımaktadır. Başta AfD'de olmak üzere küçük partilerin oy oranındaki belirsizlik CDU/CSU ve SPD'nin ardından Federal Mecliste üçüncü büyük partiyi kimin oluşturacağı sorusuna cevap bulunamamasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte yine olası bir "büyük koalisyon" hükümeti durumunda ana muhalefet partisini kimin teşkil edeceği ve bu durumda sağcı popülist bir partinin bu konumu elde etmesi ihtimali de geçerliliğini korumaktadır. Böylelikle mevcut şartlarda yeniden büyük koalisyonun veya CDU/CSU-FDP-Yeşiller koalisyonunun kurulması ihtimaller dahilindedir. CDU/CSU'nun yalnızca FDP ile bir koalisyon kurmasının ise mevcut anketlerden yola çıkarak mümkün olmayacağı tahmin edilmekte ancak tamamen de olasılık dışı görülmemektedir.

Sonuç olarak Almanya siyaseti 2017 Federal Meclis seçimleriyle birlikte önemli bir sınav

verecektir. Kuvvetle muhtemel CDU/CSU'nun kazanması beklenen seçimlerde Merkel kuracağı yeni koalisyon hükümetinde 2021'e kadar dördüncü kez şansölye olacaktır. Her ne kadar beşinci kez aday olup olmayacağı sorusunu şimdiden yanıtlamasa da Almanya siyasetine bıraktığı mirasın ne olacağı sorusu üzerine şimdiden yoğunlaşmaktadır. Özellikle Türkiye ile Almanya arasında yaşanan gerilimin etkisiyle her fırsatta seçim malzemesi olmakla karşı karşıya kalan Almanya'daki Türkler mevcut gidişatı kaygı ile takip etmektedir. Aynı şekilde Türklerin çoğunluğunu temsil eden muhafazakar eğilimli Türk seçmenin Almanya'daki büyük siyasi partilerde karşılık bulamaması, partiler tarafından talep edilen dar ve daha çok seküler profillere uygunluk teşkil etmemesi bu insanların siyaset yapma olanaklarını kısıtlamakta ve mevcut durumu daha da zorlaştırmaktadır.

Konjonktürel ve pragmatik adımlar sayesinde sağlanan seçim zaferleri ve uzun vadede sağcı popülizmin artarak teveccüh kazanması Alman siyasetinin bir koalisyoncu parlamenter sistem olduğu gerçeğini unutturmamalıdır. Zira bu sistem uzun vadede aşırı sağcı, yabancı karşıtı ve popülist AfD gibi partilerin de olası bir eyalet ve hatta federal hükümet ortağı olması ihtimalini mümkün kılmaktadır. Bu tehlikenin farkında olması umulan Alman siyasi elitleri maalesef aksi yönde bir eğilim sergileyerek bizzat popülist söylemlere başvurmuşlardır.

---

2 017 Fransa, Hollanda ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde gerçekleşen kritik seçimlerin ardından son olarak Almanya'da da önemli seçimlerin yapıldığı bir yıl olma özelliğini taşımaktadır. Bu bağlamda bilhassa Türkiye ile yaşadığı gerilimli ilişkiler ile gündeme gelen Almanya'da seçim sürecinde kendi iç kamuoyu açısından önem arz eden hususların yeterli derecede tartışılmadığına şahit olunmaktadır. Tıpkı diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İslam ve mülteci karşıtı parti ve söylemlerin öne çıkmaya başladığı Almanya'da da aşırı sağcı ve popülist Almanya için Alternatif (AfD) partisinin 24 Eylül'de Federal Meclise girmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa ırkçı ideolojiye sahip bir partinin Federal Mecliste temsil edilecek olması Almanya gibi tarihi geçmişe sahip bir ülke için oldukça düşündürücüdür.

Dördüncü kez şansölye olma hedefiyle yeniden adaylığını açıklayan Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) lideri Merkel'in ise seçim sürecinde rakip parti ve liderleriyle karşı karşıya gelmemek üzerine kurduğu stratejisi ciddi eleştirilere muhatap olmuştur. Ancak seçim kampanyalarının sönük bir şekilde sürdürülmesi ve Merkel'in bu konuda alternatifsiz olarak değerlendirilmesi kendisine muhtemelen yine bir federal seçim zaferi getirecektir. Diğer taraftan yabancı düşmanlığı, aşırı sağın dramatik yükselişi, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi Almanya'nın esas sorunlarının kapsamlı bir şekilde ele alınamadığı seçim sürecinde partilerin sıklıkla popülist söylemlere başvurduğu gözlemlenmekte ve bu bağlamda Türkiye aleyhtarı politikalarla öne çıkmalarının uzun vadede aşırı sağın normalleşmesi ve güçlenmesine neden olacağı öngörülmektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org